

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1906. Första Kammaren. N:o 15.

Onsdagen den 21 februari.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 14 i denna månad.

Vid förnyad föredragning af sammansatta stats- och bankoutskottets den 16 och 17 innevarande februari bordlagda utlåtande n:o 1, i anledning af verkställd granskning af fullmäktiges i riksbanken och fullmäktiges i riksgäldskontoret åtgärder för utförande af det dem gemensamt lämnade uppdrag i fråga om uppförande å Helgeandsholmen af riksdags- och riksbankshus, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs å nyo och företogs punktvis till afgörande statsutskottets den 17 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 7, angående regleringen af utgifterna under riksstatsens sjätte hufvudtitel, innefattande anslagen till civildepartementet.

Punkterna 1—8.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att *dels* för ett hvar af åren 1906 och 1907 bevilja underläkarne vid Vänersborgs och Kristinehamns hospital ett tillfälligt lönetillägg af 500 kronor samt, därest underläkaren vore medicine licentiat, ytterligare 1,000 kronor, allt för år räknadt, under villkor att underläkaren skulle vara boende inom anstalten, samt att han, därest han uppbure det högre lönetillägget, icke med befattningen såsom underläkare finge förena annan tjänst, *dels* jämväl besluta, att af ifrågavarande lönetillägg två tredjedelar skulle anses såsom lön och en tredjedel

Tillfälligt lönetillägg till underläkarne vid Kristinehamns och Vänersborgs hospital.

Tillfälligt lönetillägg till underläkarne vid Kristinehamns och Vänersborgs hospital. såsom tjänstgöringspenningar, *dels ock* medgifva, att hvad som erfordrades för bestridande af ifrågavarande lönetillägg skulle utgå från förslagsanslaget till hospitals underhåll.

Utskottet hade på angifna grunder hemställt,

(Forts.)

att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts förevarande framställning, i hvad den afsåge underläkaren vid Kristinehamns hospital, måtte:

a) för etthvert af åren 1906 och 1907 bevilja underläkarne vid Vänersborgs hospital ett tillfälligt lönetillägg af 500 kronor samt, därest underläkare är medicine licentiat, ytterligare 1,000 kronor, allt för år räknadt, under villkor att underläkare skall vara boende inom anstalten, samt att han, därest han uppbär det högre lönetillägget, icke med befattningen såsom underläkare må förena annan tjänst;

b) besluta, att af ifrågavarande lönetillägg två tredjedelar skola anses såsom lön och en tredjedel såsom tjänstgöringspenningar; samt

c) medgifva, att hvad som erfordras för bestridande af ifrågavarande lönetillägg skall utgå från förslagsanslaget till hospitals underhåll.

Vid förevarande punkt hade reservation afgifvits af herrar *E. Fränckel*, grefve *Ph. Klingspor*, friherre *C. H. Falkenberg*, *K. Starbäck*, *E. Hammarlund* och *L. Eriksson*, hvilka ansett utskottet hafva bort hemställa,

att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, måtte:

a) för etthvert af åren 1906 och 1907 bevilja underläkarne vid Vänersborgs och Kristinehamns hospital ett tillfälligt lönetillägg af 500 kronor samt, därest underläkare är medicine licentiat, ytterligare 1,000 kronor, allt för år räknadt, under villkor att underläkare skall vara boende inom anstalten, samt att han, därest han uppbär det högre lönetillägget, icke med befattningen såsom underläkare må förena annan tjänst;

b) besluta, att af ifrågavarande lönetillägg två tredjedelar skola anses såsom lön och en tredjedel såsom tjänstgöringspenningar; samt

c) medgifva, att hvad som erfordras för bestridande af ifrågavarande lönetillägg skall utgå från förslagsanslaget till hospitals underhåll.

Friherre Falkenberg: Då jag icke kunnat dela utskottets uppfattning i denna punkt, har jag tagit mig friheten att reservera mig.

I utskottets motivering står på sid. 21 följande: »I fråga om de båda underläkarebefattningarna vid Vänersborgs hospital är

emellertid upplyst, att desamma upprepade gånger varit kungjorda lediga, utan att någon sökande anmält sig; och har på grund af detta förhållande utskottet ansett sig icke kunna underlåta att hemställa om bifall till Kungl. Maj:ts förslag beträffande dessa befattningar. Med afseende å motsvarande befattning i Kristinehamn synes däremot något tvingande skäl till afvikelse från de för underläkarne vid hospitalen i allmänhet gällande aflöningsgrunder icke föreligga, hvadan utskottet ansett Kungl. Maj:ts framställning, i hvad den afser underläkarebefattningen i Kristinehamn, icke böra af Riksdagen bifallas.»

*Tillfälligt
lönetillägg till
underläkarne
vid Kristine-
hamns och
Vänersborgs
hospital.
(Forts.)*

Sedan jag inhämtat medicinalstyrelsens uppfattning i denna fråga och haft ett personligt samtal med öfverläkaren i Kristinehamn, har jag kommit till den öfvertygelse, att hvad som enligt utskottets mening gäller om hospitalet i Vänersborg gäller äfven om hospitalet i Kristinehamn. Underläkaren vid Kristinehamns hospital har innehaft annat förordnande alltsedan augusti månad 1904, och under hela tiden har befattningen uppehållits af en medicine kandidat. År 1905 på hösten afgick den ordinarie innehafvaren af platsen, och då kungjordes platsen ledig två gånger, utan att någon sökande anmälde sig. Den 1 januari i år stod tjänsten fortfarande utan innehafvare, men vid denna tid bekantgjordes bland en del yngre läkare, att möjligen en löneförhöjning skulle komma till stånd, och det hade den följden med sig, att en person anmälde sig som sökande i Kristinehamn. Denne person har mottagit förordnande den 12 februari, d. v. s. för några dagar sedan. Men detta gjorde han i den bestämda förhoppning, att Kungl. Maj:ts proposition skulle af Riksdagen bifallas. Bliu ingen löneförhöjning af, afgår personen i fråga från sin befattning, och medicinalstyrelsen anser, att platsen sedermera icke kommer att kunna besättas.

Man får härvidlag äfven taga i betraktande de olägenheter, som en sådan läkarbrist vållar, då anstalten håller på att utvidgas till mer än dubbelt mot hvad den varit förut.

På grund af hvad jag sålunda haft äran anföra, synes mig, att de båda hospitalen i Vänersborg och Kristinehamn i denna punkt kunna sägas vara fullkomligt likställda med hvarandra, hvarför jag ber, herr grefve och talman, att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Grefve Taube: Denna fråga har en ganska stor räckvidd, och det är anledningen till, att utskottets majoritet kommit till det resultat, som nu föreligger. Vid hospitalen finnas anställda öfverläkare, biträdande läkare och underläkare. Enligt Kungl. Maj:ts förslag och hemställan till Riksdagen skulle underläkare erhålla lika stor kontant aflöning som de närmast framför dem stående, nämligen de biträdande läkarne. Om härvidlag Kungl. Maj:ts förslag bifalles, torde det vara gifvet, att samtliga underläkare vid de öfriga hospitalen komma att fordra samma förmån, som nu här är föreslagen för underläkarne i Vänersborg och Kristinehamn. Det

Tillfalligt lönetillägg till underläkarne vid Kristinehamns och Vänersborgs hospital.
(Forts.)

är påvisadt, att visserligen det varit lättare att få dylika underläkare i Stockholm och Lund, men torde det äfven vara gifvet, att, om lönen höjes på ett par ställen, den sedermera kommer att höjas äfven i Stockholm och Lund och följaktligen utefter hela linjen en löneförhöjning skall äga rum. Då lönetillökningen blir så beskaffad, att underläkare, som jag nyss nämnde, komma upp i samma aflöning som de biträdande läkarne, är det väl sannolikt, att desse med skäl anse sig kunna fordra en högre aflöning.

Detta är det skäl, som varit bestämmande vid ärendets behandling såväl på afdelningen som i utskottet. Man kan då fråga: hvarför har ej utskottet afstyrkt hela den kungl. propositionen? Ja, det var af det skäl, att hvad Vänersborg beträffar det är upplyst, att underläkarebefattning varit flerfaldiga gånger, tre gånger, till ansökning kungjord, utan att någon sökande anmält sig. Då där nu äro platser beredda för 1,000 patienter, har utskottet icke vågat ställa sig afvisande i denna punkt. Hvad återigen Kristinehamn beträffar, har ännu icke ett dylikt förhållande inträdt där. Det är visserligen upplyst, att så kommer att ske, men därom veta vi ju intet. I den kungl. propositionen är det med afseende härå nämndt endast, att det kunde befaras. I det förra fallet är det visst, i det andra fallet är det ju ännu ovisst, huruvida det skall blifva förhållandet, att platsen icke kan besättas. Då härtill kommer, att medicinalstyrelsen begärt ett provisoriskt tillägg för att afhjälpa de nuvarande missförhållandena, men icke är beredd att inkomma med ett slutligt uttalande, huru medicinalstyrelsen vill ha det, synes mig äfven, att en fullständig utredning skulle vara önskvärd, innan man besluter sig för att frångå hvad som nu är bestämdt annat än i de fall, då så nödvändigt måste äga rum.

Det är dessa skäl, som varit utskottets, och får jag med anledning af hvad jag haft äran anföra yrka bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Schotte: Det är upplyst af en talare på värmlandsbänken, att det jämväl i Kristinehamn föreligger fara för, att underläkarplatsen kommer att blifva obesatt. Den har stått obesatt nu under omkring en och en half månad, och den nuvarande underläkaren har, i afbidan på annan tjänst, tagit underläkarbefattningen med förpliktelse att stanna endast under två månader. Det är således antagligt, att Kristinehamns hospital kommer att om en eller annan månad stå i alldeles samma ställning med afseende å underläkare, som nu är fallet med Vänersborgs. Det vore därför synnerligen önskvärdt, om kammaren skulle finna sig kunna bifalla det af reservanterna framställda yrkandet.

Vid Kristinehamns hospital pågår, som bekant, en storartad nybyggnad, hvarigenom hospitalet kommer att mer än fördubblas till sitt patientantal. Öfverläkaren är strängt upptagen med rent administrativt arbete, och det väsentligaste af hospitalsvården ligger på de båda andra läkarne. Med den individualisering, som den nutida sinnessjukvården kräver, och med den synnerligen omsorgs-

fulla undersökning och journalskrifning, som därvid måste förekomma, äfvensom med de talrika kurser för sjukskötare, som måste gifvas till följd af ofta inträffande förändringar inom betjäningens led, äro äfven de biträdande läkarne mycket upptagne och kunna ej ägna åt alla fall den omvårdnad, som vore önskvärd.

Det är väl möjligt, att från en del andra hospital i riket liknande anspråk på löneförbättring för underläkarne kunna framkomma. Men när Riksdagen visar sig så frikostig med afseende å anslag till stora, nya hospital — och det är ju allmänt erkänt, att bristen på platser för sinnessjuka å vårdanstalter ändock är stor —, är det väl ej annat än riktigt, att Riksdagen söker bereda de patienter, som där intagas, den bästa möjliga vård. Det låter sig emellertid icke göra, om man icke kan hålla den läkarpersonal, som där skall finnas, fulltalig. Det kan nog hända, att befordringsförhållandena på hospitalsläkarbanan också medverka till svårigheterna att få de lägre läkarplatserna därstädes besatta. Öfverläkarnes antal är nu 12 och de biträdande läkarnes och underläkarnes 28. Det är således ej någon så stor befordringsmöjlighet, som de unga läkarne hafva på hospitalsläkarbanan. Och när det icke vid hospitalen är någon möjlighet för dem till idkande af enskild praktik, är det gifvet, att man måste beräkna, att dessa läkare behöfva hafva någorlunda goda löneförmåner, för att man öfver hufvud taget skall hafva någon förhoppning att kunna erhålla skickliga hospitalsläkare.

Jag skulle därför våga hemställa, att kammaren i denna punkt behagade bifalla reservationen.

Herr Säve: Jag tillåter mig att i min ringa mån understryka hvad herr statsrådet och chefen för kungl. civildepartementet och den ärade reservanten i statsutskottet nyss anförde. Jag ber att få påminna kammaren om, hvad anledningen var till, att underläkaretjänsten vid Kristinehamns hospital beslöts. Den kom till stånd vid riksdagen 1902 i följd af en kungl. proposition. Statsutskottet, som icke synes vara vidare vänligt sinnadt mot Kristinehamns hospital, hade afstyrkt propositionen, men Riksdagen beslöt dock, att underläkarplatsen skulle inrättas, och hvad denna kammar beträffade, så frångick den statsutskottets afstyrkande och biföll den kungl. propositionen på grund af de starka skäl, som framhöllos från statsrådsbänken. Statsrådet Westring framhöll icke blott och bart det stora antalet af sjuka vid hospitalet i Kristinehamn, utan äfven och hvad viktigare var särskildt den omständigheten, att man i Kristinehamn hade börjat att i större utsträckning tillämpa ett nytt system med afseende å behandlingen af de sjuka. Det var hvad en ärad talare i kammaren, själf läkare, karakteriserade som ett humanitetens och decentralisationens system. Detta består däruti, att man lämnar en större frihet åt de sjuka. Man frångår mer och mer cellsystemet och tillåter de sjuka att vistas ute tillsammans med sina medpatienter, hvilket förutsätter ett helt annat behandlingssätt än det gamla. Det är alldeles

*Tillfälligt
lönetillägg till
underläkarne
vid Kristine-
hamns och
Vänersborgs
hospital.
(Forts.)*

*Tülfälligt
lönetillägg till
underläkarne
vid Kristine-
hamns och
Vänersborgs
hospital.
(Forts.)*

uppenbart, att ett så beskaffadt system fordrar från läkarens sida vida mera uppmärksamhet och eftersyn, och jag är också öfvertygad, att det fordrar större insikter i den egentliga psykiatrien.

Detta var hufvudskälet, hvarför man ansåg, att det var särdeles nödvändigt att vid Kristinehamns hospital tillgodose det befintliga behovet af förstärkta läkarekrafter. Men detsamma, som sades i kammaren 1902, kan väl sägas nu. När det visat sig vara svårt att med den aflöning, som Riksdagen bestämt, få platsen i fråga besatt, och när man vid sjukvården vid Kristinehamns hospital på sätt och blifvit från statsrådsbänken särskildt framhållet följer en metod, som visat sig god, men som förutsätter tillräckliga och goda läkarkrafter, så bör detta hospital icke af Riksdagen tillbakasättas för andra hospital.

Jag tillåter mig för öfrigt att göra en erinran mot hvad den ärade ledamoten af statsutskottet, som nyss hade ordet, framhöll då han sade, att, om man beviljar hvad regeringen begärt, det icke blir någon skillnad mellan arfvodena för biträdande läkare och underläkare. Jo, med förlof, det är en väsentlig skillnad, som består däri, att den biträdande läkaren har familjebostad, hvilket ej underläkaren har.

Så framhöll grefve Taube vidare, att behovet i Vänersborg är ett faktiskt och för närvarande befintligt. Man får helt enkelt ingen, som vill söka underläkarbefattningen. I Kristinehamn kan ett sådant behof blott befaras. Men det är nu upplyst af friherre Falkenberg, att detta behof är för närvarande äfven i Kristinehamn befintligt.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra, tillåter jag mig att yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Grefve Taube: Hvad det beträffar, som nyss yttrades, att de biträdande läkarne hafva familjebostad, är det icke alls okänt för statsutskottet. Men statsutskottet har äfven reda på, att en underläkare har bostad och kost, hvilket här skall läggas till, och om det är en ung läkare, behöfver han antagligen ej familjebostad, utan har med bostad och kost hvad han i det afsendet behöfver. Detta torde väl äfven få tagas i betraktande.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i den nu föredragna punkten hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, såvidt den skilde sig från Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning, skulle bifalla denna framställning oförändrad; och förklarades den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 10—12.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 13.

Lades till handlingarna.

Punkterna 14—26.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 27.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att för år 1907 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande till bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar 1,000,000 kronor.

*Anslag till
vägars an-
läggning m. m.*

Utskottet hade i denna punkt yttrat följande:

Utskottet är öfvertygadt, att ifrågavarande anslag, hvilket från och med år 1900 utgått med samma belopp, som nu blifvit af Kungl. Maj:t äskadt, är för afhjälpande af den på många orter i vårt land och särskildt i Norrland kännbara bristen på vägar väl behöfligt. Med afseende å grunderna för anslaget användning vill utskottet erinra om Riksdagens i skrifvelse den 16 maj 1905 (n:o 148) angående en af Kungl. Maj:t föreslagen väganläggning i Enontekis socken gjorda uttalande, att, utan att gagnet af anläggningen därigenom skulle i någon väsentligare mån förringas, en afsevärd besparing i penningar och arbetskraft syntes kunna åstadkommas därigenom, att vägens bredd minskades från 4,2 till 3,6 meter och att Riksdagen därför ansett en sådan ändring i arbetsplanen böra vidtagas.

Det synes utskottet med fog kunna ifrågasättas, huruvida icke samfärdselförhållandena särskildt i de norra delarna af landet skulle af anslaget draga större fördel, därest i mindre lifligt trafikerade trakter vägarnas bredd, i likhet med hvad i nyssnämnda särskilda fall ägt rum, minskades, i den mån förhållandena och gällande lagstiftning sådant medgäfv, och därigenom möjlighet bereddes att med de för ändamålet anslagna medlen åvägabringa så mycket flere förbindelseleder.

Hvad angår den anordning till minskande af bördan för de vägbyggnadsskyldige, som departementschefen (sid. 181) ansett böra tagas under ompröfning, nämligen att staten skulle öfvertaga och genom entreprenör utföra anläggandet af nya vägar samt därefter af de vägbyggnadsskyldige ersättas med en tredjedel af kostnaden, anser utskottet det vara synnerligen tvifvelaktigt, huruvida det åsyftade resultatet verkligen skulle härigenom vinnas; men väl torde däremot anledning finnas till antagande, att statens utgifter för väganläggningar skulle genom en sådan anordning komma att väsentligen ökas.

Anslag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)

Under åberopande af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer utskottet,

att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, må till bidrag för anläggning af nya samt förbättring eller omläggning af backiga eller eljest mindre goda vägar på extra stat för år 1907 anvisa 1,000,000 kronor.»

Herr Berg, Lars: Utskottet har i motiveringen för sin tillstyrkan om bifall till det äskade anslaget af 1 million kronor till anläggning af vägar uttalat ett par satser i afseende å vägväsendets ordnande och villkor, som enligt min åsikt icke äro exakta, men väl menliga för detta vägväsen, och då, ifall dessa uttalanden nu utan gensaga godkändes af Riksdagen och sannolikt komme att inflyta i Riksdagens skrifvelse, de därigenom skulle kunna framdeles åberopas såsom Riksdagens ståndpunkt i denna fråga, som icke är utredd, men hvars utredning på sätt och vis i samma handling förebådas af Kungl. Maj:t, har jag ansett mig nödsakad att fästa kammarens uppmärksamhet härpå och att yrka ogillande af motiveringen till denna punkt.

Utskottet erinrar om att Riksdagen i fjol vid ett anslag till en väg inom Enontekis socken minskade vägbredden från 4,2 till 3,6 meter för att därigenom göra besparingar, och utskottet tager sig däraf anledning att yttra följande:

»Det synes utskottet med fog kunna ifrågasättas, huruvida icke samfärdselförhållandena särskildt i de norra delarna af landet skulle af anslaget draga större fördel, därest i mindre lifligt trafikerade trakter vägnas bredd, i likhet med hvad i nyssnämnda särskilda fall ägt rum, minskades, i den mån förhållandena och gällande lagstiftning sådant medgäfv, och därigenom möjlighet bereddes att med de för ändamålet anslagna medlen åvägbringa så mycket flere förbindelseleder.»

Ja, det är likasom en ny upptäckt af statsutskottet, hvilken här meddelas, ty under de årtusenden, som vägväsendets historia är bekant, hafva de krafter, som arbetat på detsammans utveckling, icke förr gjort denna upptäckt. Men utskottet har kommit under fund med, att om man minskar på bredden, kan man utsträcka väglängden, precis som en kautschukstråd: man gör den smal och drager ut den ett godt stycke, så när man ett aflägsnare, bättre mål. Detta är emellertid någonting, som uti förevarande fall saknar stöd af såväl den teoretiska som den praktiska erfarenheten, och den saken är lätt att bevisa. Man vinner icke någon synnerligen afsevärd besparing genom att minska vägbredden, förutsatt nämligen, att denna minskning eller denna skillnad i vägbredden hålles inom rimliga gränser. Man vet visserligen icke hvad utskottet menar — ty därom säger utskottet ingenting —, men jag utgår ifrån att i afseende å våra för öfrigt i jämförelse med andra länders mycket smala vägar utskottet menar en minskning i bredd af någonting bortåt det exempel, som utskottet anfördt, nämligen

Enontekisvägen, att man sålunda enligt dess förslag bör minska vägarnas bredd från 4,2 till 3,6 meter eller med 0,6, kanske 0,9 meter. Under sådana förhållanden kan man emellertid uti de flesta fall på någorlunda jämn mark icke spara någonting väsentligt i anläggningskostnad, utan denna blir nära densamma för båda vägarna. Detta bör ligga klart för hvar och en, och jag ber att med några få ord få bevisa detta mitt påstående.

Det är nämligen så, att de dyraste arbetena, som erfordras på medelgod mark för dylika vägar vid minskning af bredden från 4,2 till 3,6 meter, äro desamma för båda vägarna, oberoende af bredden, nämligen dikningen och grusningen. Dikningskostnaden är absolut densamma, och till grusningen kan man på den bredare vägen åtnöjas med samma grusmängd som på den smalare genom minskning af grusningens djup på kanterna, där behovet är mindre. Återstå således brytningen och den del af planeringen, som återstår, sedan dikesjorden användts, samt matjordens borttagande, hvilket senare i synnerhet icke spelar någon roll. I skogsmark rifver man endast af mossan, då våra skogar i allmänhet bekläda hedland och jordtäkta bergshöjder, som icke äro alltför kuperade — jag talar om vägarna sådana som de numera vanligen stakas ut. Det enda arbete, som verkligen här kan blifva någon besparing på, är brytningen. Men denna är på denna skillnad i vägbredd så obetydlig, att därpå ej kan vinnas något kapital att förlänga vägarna med. De af herrarne, hvilka suttit i en vägdirektion, veta nog, hurusom en entreprenör, då han får höra af de vägbyggnads-skyldige, att de, bland annat, för att vara säkra på att deras väg skall efter ett par års byggnadstid vara fullt afsyningsgill, önska få den utförd med 0,3, ja, till och med 0,6 meters större bredd, eller just den skillnad, som här blef beslutad i afseende å Enontekisvägen, vanligen då också utför vägen så som de önskat och gör det utan ett öres förhöjning. Själf har jag varit entreprenör och af vissa omständigheter blifvit tvungen att taga hänsyn till sådana framställningar, och jag har gått väl i land därmed. Alltså, den tilltänkta besparingen vinner man icke, såvida det icke gäller t. ex. en väg med stora broar öfver större älfvar. Då förfaller min sats, men då minskar man brobredden och bibehåller vägbredden. Så gör man utomlands och äfven i vårt land ganska ofta, och om det endast varit fråga härom, då skulle jag icke haft något att invända. Nej, mina herrar, man vinner som sagdt ej någon afsevärd besparing på en liten minskning af vägbredden, men man försämrar och fördärfvar våra vägar och man flyttar oss tillbaka till svenska vägväsendet före 1734 års förhållanden. Hvar och en vet, att en bygdeväg skall hafva en minimibredd af 3,6 meter, eller samma bredd som en sockenväg i 1734 års lag. Men jag är icke säker på att icke utskottet tänkt på en lagförändring, som skulle minska minimibredden under den nuvarande, ty utskottet säger: »i den mån förhållandena och gällande lagstiftning sådant medgäffe». Jag är ej säker på att icke utskottet menar i den mån vår nuvarande och framdeles gällande lagstiftning det medgifver. Men, som sagdt, jag

*Anslag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)*

Anslag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)

har utgått ifrån nu gällande lag. Vi veta, att på en gammal sockenväg, som nu representerar minimibredden på en bygdeväg, kan man vid dagsljus endast med försiktighet mötas med tvåspända åkdon; möter man hvarandra i mörkret, måste den ene för säkerhets skull köra ned i diket eller utanför dikeskanten, för att man skall utan våda kunna klara hvarandra. Om hösten samt vartiden efter källossningen minskas hållfastheten i vägkanterna, så att man då löper än större fara. Generalstaben har också för mycket länge sedan förklarat, att för att kunna begagna vägarna för svenska arméns behof i krigstid är det minsta måttet 4,2 meter. När det nya väglagförslaget uppgjordes, hyste man också synnerligen stor tvekan, huruvida man då skulle införa 1734 års mått i den nya väglagen. Man gjorde det dock därför att Sverige äger stora fjäll och obebbyggda områden, hvilka behöfva förses med vägar och hvestest det kan vara skäl att gå till väga på samma sätt som i Enontekis socken, enär ingen skada följer däraf att man här gör vägarna så smala. Man kan där resa 10 mil utan att möta en människa, och man är ej utsatt för de olägenheter och vådor, som i detta afseende kunna förekomma i mera bebyggda orter.

Häraf framgår, skulle jag tro, att om man skulle godkänna ett sådant uttalande som utskottets, eller att Riksdagen nu skulle skriva såsom utskottet föreslagit: Vi anse det vara skäl ifrågasätta, att, såsom villkor vid beviljande af anslag till vägar, man bör se till att vägbredden blir minskad och att man i stället sträcker ut vägarna så, att man kan få många nya landsvägsförbindelser af härigenom uppkommande besparingar, så skulle naturligtvis det leda därtill, att man allvarligen sökte tillmötesgå Riksdagens mening, ty sådana här upptäckter och uppfinningar, gjorda af så visa, allvarliga och förståndiga män som själfva statsutskottets, hafva en viss smittförande egenskap, hvarigenom andra gripas af det snillrika i tanken. Nu ha vi påfunnit, tänker man, ett sätt att med ringare kostnad omspinna vårt land med ett helt landsvägsnät, visserligen med litet finare trådar, men med så mycket längre maskor. Det är häremot jag har velat uttala min gensaga. Om utskottets åsikt gillas, går Riksdagen tillbaka ett par hundra år i afseende å vårt vägväsen, hvilket vi skulle försämra utan att därigenom vinna några besparingar.

Det kan, som sagdt, vara ett ganska ödesdigert uttalande detta af utskottet gjorda. äfven om meningen vore exakt formulerad. Det kan ju hända, att det icke leder till någon påföljd, men i alla fall är saken, såvidt jag förstår, mycket betänklilig. Brukar väl Riksdagen någonsin ingripa i sådana detaljer och småsaker? Har Riksdagen förut plägat förbehålla sig, att sättet för en verkställighetsåtgärd, som enligt lag, stiftad af Konung och Riksdag, tillkommer Kungl. Maj:t allena, skall bestämmas enligt Riksdagens råd och nåd? Jag tror det icke.

Vidare fortsätter till sist utskottet och tillägger en annan sats, som också synes mig ganska menlig. Utskottet säger:

»Hvad angår den anordning till minskande af bördan för de vägbyggnadsskyldige, som departementschefen (sid. 181) ansett böra tagas under ompröfning, nämligen att staten skulle öfvertaga och genom entreprenör utföra anläggandet af nya vägar samt därefter af de vägbyggnadsskyldige ersättas med en tredjedel af kostnaden, anser utskottet det vara synnerligen tvifvelaktigt, huruvida det åsyftade resultatet verkligen skulle härigenom vinnas; men väl torde däremot anledning finnas till antagande, att statens utgifter för väganläggningar skulle genom en sådan anordning komma att väsentligen ökas.»

*Anslag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)*

Hvarför uttalar utskottet detta och hvarför skulle Riksdagen instämma uti ett sådant uttalande? Det gäller här en ganska viktig principfråga. Det är kanske nytt för statsutskottet och kanske nytt för kammaren, men för hvart och ett af våra grannländer och för alla länder, hvilkas vägväsens historia jag studerat, är det här fråga om sekelgamla nyheter, hvilka där hittills tillämpats såsom de enda riktiga. Att Riksdagen nu hos Kungl. Maj:t såsom varande af tvifvelaktig nytta skulle stämpla en antydd utredning af bästa sättet för vägars byggande, som i andra länder är pröfvadt, som i våra grannländer gifvit de vackraste resultat och som är teoretiskt och logiskt riktigt, kan detta väl vara klokt? Vårt hittills för arbetenas utförande tillämpade system har bestått uti att kasta ut anslag handlost i händerna på en vägdirektion utan insikt och vana i vägbyggnader. Jag har själf i min ungdom suttit som ingenjör uti vägdirektioner, där ingen enda ledamot skadat en landsväg på barmark. Det är ännu vanligt, att män, ovana i vägbyggnad, leda vägföretagen, och att de utföras af arbetare, som är ännu mindre kunniga. Det utöfvas från det allmännas sida ingen annan tillsyn, än att man skickar ut en officer en gång om året för att titta på att man icke afviker från planen och från de utstakade linjerna etc. De väghållningsskyldige blifva alltså betungade och statens medel blifva illa använda, därför att arbetena lämnas i händerna på fullt oförfarna personer att utföras med ännu mindre skickliga och vana arbetare. Därför blifva beräkningarna oriktiga; därför handla de vägbyggande, låt vara bona fide, illa och oförståndigt, och detta erkänna i många fall de själfva. Flera af våra landsting bevilja medel för att skaffa ingenjörbiträden eller vana förmän och vägbyggmästare åt vägbyggnadsföretagen, hvarigenom de erkänna, att dessa icke kunna reda sig såsom det nu är. Men Riksdagen skulle förneka denna erfarenhet och dess tillämpning, om den gillade utskottets motivering.

Norge har en vägshistoria, som går tillbaka till tiden för den numera upplösta unionens ingående, då Norge blef ett fritt folk. Denna statistik omfattar en tidrymd af åtminstone 60 å 70 år, och den visar, att norska staten byggt alla sina vägar själf och tagit kontant bidrag från de vägbyggnadsskyldige. Den visar därjämte, att under denna långa tid, då man salderar skillnaden i brister och besparingar, ty naturligtvis kan icke någon vägbyggnad på öret stämma med beräkningarna, har det den ena gången gått öfver

Anslag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)

litet och den andra något under beräkningarna. Men erfarenheten i Norge under denna tid af som sagdt 60 å 70 år visar dock, att man där besparat några hundra tusen kronor af de för ändamålet afsedda statsanslagen. Detta kan gå, säger man, i följd af Norges natur och folklynne. Jag tror icke, att man här i landet och med våra terrängförhållanden skulle löpa den ringaste fara genom att vidtaga den anordning, att vägbygget skedde under statens uppsikt och ledning. Och jämföra vi, mina herrar, våra vägar med våra grannländers, huru underlägsna finna vi dem icke då, och anledningen därtill är till stor del att tillskrifva det sätt, hvar på de blifvit utförda.

Det är alltså mot båda dessa satser, som innehålla hela motiveringen och som icke äro exakta, jag protesterar. Att antaga dem skulle enligt min åsikt lända till skada för det svenska vägväsendet, men ingalunda till några besparingar, och därför kan jag icke se annat, än att det vore rätt, att man beviljade anslaget, till hvilket jag också yrkar bifall, men med utslutande af motiveringen, hvilket jag jämväl påyrkar.

Herr Tamm, Hugo: Jag är mycket rädd för att efter ett par dagar få mig tillsända långa anföranden att genomse, och som det ofta, då man varit lång, är nödvändigt att efteråt bringa ordning i detta kaos, skall jag nu vara mycket kort i svaret på den föregående talarens långa anförande.

Det har här talats om den tusenåriga erfarenheten. Om denna erfarenhet kan jag dock icke säga annat, än att den afgjort bestyrker riktigheten af den mening, statsutskottet här framfört. Det har nog i regel sedan urminnes tider tillgått så, att, när en väganläggning skulle förekomma, man icke, såsom den föregående talaren sade, gjort vägen så bred som helst genast, utan man har gjort den till en början så billig och farbar som möjligt för att sedermera vid behof öka ut den. Enligt min uppfattning är det, som sagdt, detta, som den tusenåriga vägutvecklingsfrågan lär oss.

Vi hafva nu hört en f. d. Konungens befallningshafvande säga, att det icke blir billigare på detta sätt. Jag skall dock be att gentemot detta få åberopa en annan Konungens befallningshafvande i samma län, som säger, att det blir billigare. Det finnes nämligen ett utlåtande af Konungens befallningshafvande i Norrbottens län angående Enontekisvägen, däri det heter: »Beträffande kostnaden för det ifrågasatta vägbyggnadsföretaget kunde en *väsentlig* besparing vinnas genom minskning af den föreslagna vägbredden 4,2 meter till 3,6 meter.» Det faller för resten af sig själf, att kostnaden skall blifva mindre, om man gör vägen smalare. Där kunna nämligen eljest förekomma vidlyftigare sprängningar, blir en större yta att planera, och framför allt blir vägunderhållet mycket dyrare, om vägen göres bredare. Är det då icke till fördel för Norrland — om man nu icke vill gå till obegränsade belopp — att i de trakter, där sådant är möjligt, vägarna icke läggas bredare, än som oundgängligen fordras för att tillfredsställa ortens behof, samt att

först då behovet sedermera visar sig kräfva bredare vägar, göra dessa vägar? Jag kan omtala, att jag reste med skogskommittén — baron von Essen var också med — på en sådan här 12 mil lång, förfärligt bred väg, och hvad mötte vi? Jo, en gumma, som gick och stickade strumpor, under det hon vaktade 2 kor och 8 renar, men inga körande. När förhållandena äro sådana, hade man kunnat nöja sig med en smal väg i stället för denna kolossalt breda väg, isynnerhet som de stora transportererna i Norrland mest ske vid slädföre.

*Anslag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)*

Jag tror således, att erfarenheten visar tvärtemot hvad den föregående talaren förklarade vetenskapen visa, nämligen att det är billigare att göra smala vägar. Och om smala vägar, som blifva billigare, tillfredsställa många orter i Norrland, hvarför skall man då icke försöka bereda dem förmånen af detta trafikmedel så långt man kan inom det belopp, Riksdagen har ansett lämpligt för ändamålet? Jag kan således ej finna annat än att det är en mycket klok och på erfarenheten stödd åsikt, som här af statsutskottet är uttalad.

Hvad entreprenadfrågan angår, så var utskottet enhälligt om, att denna metod ej är lämplig. Och hvarför? Jo, man är rädd för att det skall blifva så dyrt, om staten gör det. Icke har åtminstone väg- och vattenbyggnadsstyrelsen visat, att dess arbeten utföras så billigt. Det är denna rädsla, som gör, att folk säger: låt oss måhända få icke fullt så utmärkta vägar, vi äro nöjda ändå, och vi spara våra pengar!

Det är på dessa grunder, som jag tror, att statsutskottets motivering är både lyckligt och väl funnen, och anhåller jag, herr talman, om bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Herr Sjöcrona: Det är numera på grund af väg- och vattenbyggnadsstyrelsens åtgöranden en grundsats som, såvidt jag vet, nästan undantagslöst tillämpas, att, då Konungens befallningshafvande gör framställning om undersökningar för anläggande af nya vägar, vägbredden i sammanhang därmed bestämmes till minst 4 meter. Den besparing, som skulle kunna vinnas därigenom, att man bestämde bredden till endast 3,6 meter — ty gifvetvis är det en besparing — är säkerligen icke af den betydelse, att man för dess skull bör åsidosätta vägens lämplighet och användbarhet. Herrarne inse nog fullt väl, att så som vanliga parakdon numera äro beskaffade är det förenadt med mycket stora svårigheter att mötas med sådana åkdon på endast 3,6 meter breda vägar.

Under behandlingen af väglagsfrågan sistlidne är var det mycket allvarligt i fråga inom utskottet att rent af stryka detta minimum 3,6 meter och stadga, att 4 meter skulle vara den minsta bredden. Det fanns mycken sympati för detta i utskottet och knappast något egentligt motstånd, men man ansåg det icke precis vara skäl att ändra lagen, då man i alla fall visste, att bredden komme att bestämmas till 4 meter. På den grund kan jag icke annat än instämma med den förste talaren och skulle gärna förena mig med

Anslag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)

honom om att helt och hållet utesluta motiveringen. Men jag kan ju möjligtvis medgifva, att statsutskottet kan hafva rätt däruti, att det kunde vara en stor fördel för de norra delarna af landet, därest den mindre vägbredden komme till användning inom vissa, mindre lifligt trafikerade trakter. Detta kan ju vara möjligt, men då vill jag också, att det tydligt understrykes, att detta gäller endast för de norra delarna af landet och såsom undantagsförhållande, och det skulle kunna ske därigenom, att man helt enkelt i andra stycket utesluter ordet »särskildt». Därigenom blir det tydligt utmärkt, att det endast är i undantagsfall, som Riksdagen anser, att 3,6 meters bredd kan vara tillräcklig, och att det icke gäller för de mellersta och södra delarna af landet.

Jag skall således tillåta mig — för att, därest Första Kam-maren icke skulle vilja vara med om herr Bergs yrkande, ändock vinna något i den riktning, som jag anser vara den rätta — yrka, att kammaren ville godkänna motiveringen men med uteslutande af ordet »särskildt» i andra stycket.

Herr Berg, Lars: Jag skall endast be att få rätta statsutskot-tets ärade ordförandes uppfattning, att jag på något vis skulle hafva sagt, att man kunde till samma pris bygga vägarna huru breda som helst. Det har jag icke sagt och icke heller har jag påstått, att icke någon besparing genom minskning af vägbredden skulle kunna ernås. Detta är ju alldeles uppenbart, och det erkände jag i dag och vid Enontekisvägens beslut, att någon be-sparing därigenom understundom kan göras, men jag bestred, att det skulle kunna blifva en besparing af den beskaffenhet, som statsutskottet förespeglat. Det är således här egentligen fråga om en blott teoretisk besparing, som i verkligheten i vanliga fall fak-tiskt blir en mycket liten besparing, men som det naturligtvis är skäl att göra, om den kan vinnas och om ingen skada däraf upp-står, men det är i alla fall icke en sådan besparing, som möjliggör utförandet af flera och ökade vägförbindelser här och hvar i riket.

Statsutskottets ärade ordförande syntes vidare vilja påstå, att erfarenheten om statens väganläggningar och deras förvaltning skulle gifva vid handen, att staten därvid kommit i mellanhand eller lidit förluster. Såvidt jag vet och så länge jag följt dessa frågor, känner jag icke något enda exempel på, att någon anmärk-ningsvärd skillnad förefunnits emellan den beräknade och den verkliga kostnaden för statens vägar. Hvad särskildt beträffar de här s. k. militärvägarna, som kostade en 500,000 å 600,000 kronor och genomfördes i två särskilda byggnadsföretag, det ena från Vissträsk till Glommersträsk och det andra från Glommersträsk till Ruskträsk vid Vindelälven, således från närheten af Lycksele ända upp till Älfsbyn, så blef skillnaden mellan de beräknade och de verkliga kostnaderna ett par, tre tusen kronor, som föranleddes af en entreprenörs iräkade konkurs och den däraf förorsakade förlängda tillsynen från statens sida samt några andra sådana orsaker. Staten underhöll också dessa vägar under loppet af en 7 å 8 år,

de stodo då under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens ledning och voro naturligtvis de bäst underhållna vägarna på den trakten; men så dömde Kungl. Maj:t emot underrätternas utslag att de skulle till laga underhåll delas på de väghållningsskyldige. Men därom skall jag nu ej här tala. Hvad jag velat hafva sagt är endast, att man, såvidt jag vet, eljest endast har gynnsamma erfarenheter af de väganläggningar, som utförts af staten på dess bekostnad och under dess direkta ledning.

*Anslag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)*

Friherre Palmstierna: Utan att äga den erfarenhet som den förre talaren ber jag dock att få förorda statsutskottets förslag till motivering. Denna sönderfaller i två afdelningar. Den ena gäller frågan om vägnars bredd. Man vet ju, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i allmänhet taget vill komma till en ganska stor vägbredd. Styrelsen resonerar som så, att om det icke behöfves nu, så är det bra om 50 år eller så, och riktigheten häraf kan ju icke förnekas. Men frågan är, om det icke understundom är bäst att nöja sig med hvad som nu är tillräckligt, och det vill synas mig, som om statsutskottet yttrat sig synnerligen försiktigt. Här står nämligen: »i den mån förhållandena och gällande lagstiftning sådant medgäfve», »i mindre lifligt trafikerade trakter» och »särskildt i de norra delarna af landet». Där torde en bredd af 3,6 meter kunna vara tillräcklig. Den passar ju icke för vägar, å hvilka stora hölass skola fram och mötas, d. v. s. för de södra delarna af Sverige, ehuru denna mindre vägbredd äfven där förekommer på en hel del vägar. Men på en del öde trakter, där man endast använder kärror och enspända åkdon, är enligt min öfvertygelse en bredd af 3,6 meter på många ställen fullt tillräcklig. Man skulle ju ej bestämma, att bredden ovillkorligen endast skulle vara 3,6 meter, utan det är endast fråga om att ej gå längre än som är oundgängligen nödvändigt.

En talare har nu här påyrkat, att man skulle taga bort »särskildt» för Norrland. Jag förstår icke, hvad skälet härtill skulle vara, ty det skadar ju icke, att det står *särskildt* för Norrland, men äfven är medgifvet för andra trakter, som äro mindre lifligt trafikerade och där förhållandena i öfrigt sådant medgifva. Huru går det nu till? Jo, i allmänhet så, att en kommun eller enskilda personer begära att få en väg af en viss bredd, hvilken sedermera bestämmes af Konungens befallningshafvande. Allt detta gör, att man icke är det ringaste bunden af hvad som här står, utan man har endast velat påpeka, att vägen ej göres bredare än den behöfver vara.

Hvad beträffar den andra delen af motiveringen, som gäller förslaget att staten skulle bygga vägarna på entreprenad och sedermera taga ut en tredjedel af kostnaderna af de väghållningsskyldige, så skulle dessa helt visst komma att säga: detta har Ni gjort mycket dyrare och bättre än det behöfde vara, och så få vi betala det! Vi hafva ju här i Sverige många exempel på, att det blir mycket dyrare, då staten skall göra något, än när den enskilde

Anslag till
vägars an-
läggning m. m.
(Forts.)

gör det. Huru går det nu ofta till, när en väganläggning skall utföras, som begärts af en kommun? Jo, de väghållningsskyldiga hemmansägarna dela upp vägen sinsemellan, och när det sedan bäst lämpar sig med dragare och arbetare, börja de hvar sin bit af vägen och hafva en tillsyningsman för det hela. Detta blir ofantligt mycket billigare än om staten skall göra det.

För mig synas sålunda alla skäl tala för ett bifall till utskottets förslag, hvarom jag nu tillåter mig hemställa.

Grefve Taube: Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har här begärt en och en half million kronor för väganläggningar. Kungl. Maj:t har nedsatt beloppet till en million kronor. För att nu få möjlighet att bereda så många vägar som möjligt med denna summa har statsutskottet ansett sig böra med några ord uttala de åsikter, som finnas i den här meddelade motiveringen.

Jag är nu närmast uppkallad af herr Sjöcronas yrkande, att vi skulle taga bort ordet »särskildt». Nej, se det vill jag då bestämdt opponera mig emot, ty då skulle vi endast och uteslutande lägga på Norrland att hafva de smala vägarna.

Utskottet har ansett, att äfven på andra ställen i landet, där sådant utan olägenhet kunde äga rum, samma inskränkning i vägbredden skulle kunna ske, men att lägga det endast på de norrländska länen, det tror jag icke vore rätt, ty då komme vi in på en helt annan ståndpunkt, än man här afsett. Meningen har helt enkelt varit den, att man i hela landet, där så utan olägenhet kunde ske, skulle kunna vidtaga en inskränkning härvidlag för att få flera vägar, och särskildt i Norrland, där det naturligtvis är ondt om vägar och behof af sådana förefinnes.

Man skulle sålunda söka att medels mindre bredd åstadkomma förökade kommunikationer.

Detta är anledningen till utskottets motivering, till hvilken jag, herr grefve och talman, ber att få yrka bifall.

Friherre Tamm: Den förste talaren ställde sig vid början af sitt anförande på 1734 års ståndpunkt. Det förvånar mig icke alls, att han ännu står kvar vid 1734, ty hans åsikter äro i allmänhet icke moderna. Den moderna åsikten kom dock till uttryck i den andra punkten.

Hvad nu först beträffar frågan om vägarnas bredd, så synes det mig icke vara någon risk att gå till väga, såsom statsutskottet här har föreslagit. Jag har i många år åkt långa vägar, som icke varit mera än, som man på den tiden räknade, tjugu (talarens mening var att säga tolf, ej tjugu) fot, hvilket är detsamma som 3,6 m., breda, och jag kan försäkra herrarne, att man med den största lätthet kan mötas där äfven i mörkret. Jag har nämligen icke kommit under fund med, att åkdon taga större plats i mörkret än vid ljusan dag. Det enda, som kräfves, är, att man går till väga med litet större försiktighet.

Jag har således den uppfattningen, att statsutskottet har handlat alldeles rätt, då det sagt, att vägarna, särskildt i Norrland skulle få vara 3,6 m. breda och icke behöfva uppgå till 4,2 m. bredd.

Hvad vidare angår den andra punkten, ber jag att få framföra min tacksamhet till statsutskottet, därför att det icke velat slå in på den vägen, att kronan skulle åtaga sig att på entreprenad utföra vägar, och att sedermera de väghållningsskyldige skulle få betala sin tredjedel till kronan.

Det är, som föregående talare anmärkt, en tämligen fastslagen regel, att det blir mycket dyrare, när någonting skall utföras på allmän bekostnad. Det har också visat sig vid tillämpningen af den nuvarande väglagen, att kostnaderna blifvit större än förut, där entreprenad skolat tillämpas, och det synes mig, att det icke vore skäl uti att betunga de uti väganläggningen deltagande med en större kostnad än den, som de genom arbetets utförande och deltagande i detsamma in natura måste komma till åläggas.

Låtom oss vänta med kronans öfvertagande af att på entreprenad utföra vägar till dess att det blir en statens skyldighet att åtaga sig hela vägunderhållet, hvarom flera gånger redan förut har varit tal i afsikt att därigenom vinna bättre vägar inom hela landet.

Det torde vara en sanning att våra grannländer, där staten själf har öfvertagit vägunderhålningen, har bättre vägar, och det kan också Sverige komma att få på det sättet, men låtom oss vänta med att staten öfvertager vägunderhållet på entreprenad med rättighet att återfå kontant en tredjedel af dem, som äro skyldiga att verkställa väganläggningar till dess att staten öfvertager hela väghållningsskyldigheten.

Det synes mig vara en fördel, ifall kammaren icke uttalar någon gensaga emot motiveringen, hvarken i den utsträckning, som af herr Berg föreslagits, eller med den inskränkning, som af herr Sjöcrona ifrågasatts.

Herr Lindman: I likhet med den förste ärade talaren skulle jag ej ha något emot att göra en liten anmärkning mot utskottets motivering i hvad rör frågan om vägarnas bredd, men jag skulle vilja göra det på helt andra grunder än han. Jag skulle vilja säga, att denna motivering säger alldeles för litet, ty den talar endast om en lindring i afseende å vägarnas bredd. Enligt min uppfattning är detta ingalunda tillräckligt. Icke blott i afseende å vägarnas bredd utan jämväl i afseende å alla lutnings- och krökningförhållanden o. s. v. bör undantag kunna göras för vägar i mycket glest befolkade trakter, särskildt i de norrländska länens inre delar. Hvar och en, som rest t. ex. i Lappmarkerna och känner till förhållandena däruppe, vet huru betungande det är för socknarna att bygga en väg efter de föreskrifter, som nu gälla. Redan den tredjedel, som kommunerna själfva skola betala, är nog för att nästan knäcka deras rygg och att göra det omöjligt för dem att kunna åstadkomma den summa, som erfordras. Det är

Anslag till
vägars an-
läggning m. m.

(Forts.)

efter min uppfattning onaturligt att ha sådana föreskrifter gällande för dessa ytterst glest bebyggda trakter. Man skulle i fråga om dessa orter nöja sig med att kunna få en väg af beskaffenhet att befolkningen på den kan taga sig fram, men ingalunda där uppe bygga stora chausséer.

Med detta mitt yttrande afser jag naturligtvis icke att nu åstadkomma någonting. Jag vill ej nu på grund af de åsikter jag uttalat yrka på någon ändring af utskottets motivering. Jag inskränker mig till att yrka bifall till utskottets förslag. Jag vill särskildt tillägga, att den föreslagna ändringen att borttaga ordet »särskildt» vill jag ej vara med om, därför att det är särskildt i Norrland, som behöfvat af sådan lindring gör sig gällande.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Sjöcrona: Till en början ber jag att få rätta en liten missägning af friherre Tamm. Han sade, att 1734 års lag stadgade 20 fots bredd på vägarna, d. v. s. 10 alnar, och att detta skulle vara lika med 3,6 meter. Men vi veta alla, att 20 fot är desamma som 6 meter. Friherre Tamm har naturligtvis menat 12 fot.

För öfrigt vill jag tillägga, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen numera knappast förordar anslag till någon ny väg, om den ej är planlagd till 4 meters bredd. Om nu denna motivering kvarstår, huru skall man kunna åstadkomma ändring i detta? Är det meningen, att Kungl. Maj:t skall anbefalla väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att gå från denna sin princip och i hvarje särskildt fall afgöra, om vägen behöfver vara 3,6 meter eller 4 meter bred? Och huru skola då frågor om anläggande af nya vägar i mellersta och södra delarna af Sverige ordnas, då vägar af den större bredden icke böra anläggas, om det ej verkligen genast finns trafikbehof för denna bredd. Huru skall man på förhand kunna afgöra, om trafiken blir så liflig, att den ovillkorligen kräfver minst 4 meter? Är det då ej lämpligare, att man genast gör vägen sådan, att den åtminstone tillfredsställer de minsta anspråken d. v. s. att den göres 4 meter bred?

Jag yrkar fortfarande bifall till det förslag, som jag framställt, såvida ej kammaren vill antaga herr Bergs förslag.

Grefve Hamilton: Den förste ärade talaren framhöll så ofta nödvändigheten af att få breda vägar både i mellersta och södra Sverige. Jag vill då lämna den upplysningen, att åtskilliga vägar i det tätt befolkade Skåne hafva en bredd af 3,6 meter. Jag tror också, att äfven där nya vägar skulle kunna anläggas till denna bredd, hvilken visat sig fullkomligt tillfredsställande. Här är nu fråga om Norrland, där trafiken ej är tjugonedelen så stor som den är i Skåne, och då böra 3,6 meter vara mer än tillräckliga.

Jag vill ej vidare upptaga kammarens tid utan yrkar bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen ansetts härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i afseende på föreliggande punkt, förutom beträffande motiveringen, hvartill han ville återkomma efteråt, yrkats allenast, att utskottets hemställan skulle bifallas.

*Anslag till
vägars an-
läggning m. m.*
(Forts.)

Vid sedermera framställd proposition biföll kammaren utskottets i punkten gjorda hemställan.

Beträffande härefter motiveringen anförde herr talmannen, att i afseende därå vore framställda följande yrkanden: 1:o) att utskottets förslag skulle godkännas; 2:o) af herr *Sjöcrona*, att utskottets förslag skulle godkännas med uteslutande af ordet »särskildt», förekommande å andra raden af andra stycket i utskottets yttrande å sid. 30 i det tryckta utlåtandet; och 3:o) af herr *Berg, Lars*, att hela motiveringen skulle uteslutas.

Vid härefter gjorda propositioner i enlighet med dessa yrkanden förklarades propositionen på godkännande af utskottets förslag vara med öfvervägande ja besvarad.

Punkterna 28—38.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 39.

Utskottet hade i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen, med bifall till en af Kungl. Maj:t i ämnet gjord framställning, måtte för uppförande i hufvudsaklig öfverensstämmelse med i ärendet företedda ritningar och kostnadsförslag af ett nytt hospital å ett å en af stadsingenjören J. A. A. Nyström den 21 oktober 1904 upprättad karta närmare utmärkt, tre kilometer nordväst om Västervik vid Gamlebyviken beläget område bevilja ett anslag af 2,766,498 kronor samt därpå extra stat för år 1907 anvisa 150,000 kronor.

*Anläggning af
hospital vid
Västervik.*

Herr Billing: Herrarne kanske ursäktat mig, om jag upptager kammarens tid en liten stund för ett yttrande, om hvilket man nog kan säga, att det är och blir ett platoniskt uttalande. Men herrarne kanske äro goda och betrakta det såsom en gammal statsutskottsledamots slutuppgörelse med sina erfarenheter från statsutskottet.

Förmodligen hafva herrarne i allmänhet likasom jag fått ett tämligen kusligt intryck vid mottagandet af statsverkspropositionen i år, hvilken utvisar en utgiftssumma af nära 200,000,000 kronor. Denna proposition har en styrka och en stor förtjänst däri att förlagsanslagen i öfverensstämmelse med sistlidet års Riksdags uttalande upptagits till belopp, som ungefär motsvara från dem utgående medel. Med äfven med erkännande af detta, så står det i allt fall fast, att vår svenska statsbudget nu presenterar en utgifts-

Anläggning af
hospital vid
Västervik.
(Forts.)

summa af bortåt 200,000,000 kronor. Att den vuxit till denna summa, däri hafva de olika partierna och de båda kamrarna i Riksdagen, den ena såväl som den andra, efter min uppfattning ungefär lika stor skuld eller, om man så vill säga, lika stor förtjänst. Ty det kan vara det ena såväl som det andra. Det kan vara någon skillnad i den delaktighet, som den ena och den andra har häri, så till vida, att utgiftssumman vuxit genom förvällande från det ena hållet på en hufvudtitel och genom sådant från det andra hållet på en annan hufvudtitel. Och hvad som nu sagts om Riksdagen och dess partier, det kan med allt skäl också sägas om de olika regeringarna. Den, som har suttit i statsutskottet så länge som jag, har ej kunnat undgå att märka, att regeringen må vara hurudan som helst, den må kallas höger- eller vänsterregering — statsverkspropositionen ser i hufvudsak alldeles likadan ut både under den ena och andra regimen. Äfven härvid kan det sägas vara en liten skillnad i färgnyanserna under den ena eller den andra perioden, men i det stora hela se hufvudtitlarna ungefär likadana ut under den ena som under den andra.

Emellertid, faktum står nu kvar: så stora utgifter har det svenska folket att möta. Då kommer med mycket allvar den frågan fram: Hvarifrån skola medel härtill hämtas? Hvarken i det ena eller andra hänseendet kunna vi lefva på punsch och sådant, det är ju ganska klart. Men när man har så svårt att upptäcka nya inkomstkällor, så blir frågan, huruvida de gamla inkomstkällorna kunna bringas därhän, att de utan att sina ut kunna afkasta mer, och då framträder för vår syn ett mycket nedstämmande, för att ej säga mycket oroande tecken. När helst man talar vid sådana, som äro ledare för affärer, industriföretag o. s. v., hör man från alla håll en mycket bitter klagan öfver den osäkerhet, som gör sig gällande i fråga om alla slags affärer nu för tiden, öfver de många hinder, som från olika håll läggas för kapitalbildningen i vårt land. Man hör dem, som gå ända därhän i sina klagomål, att de säga, att det alltmer blir så, att kapitalet måste flytta från vårt land. När så därtill lägges, att det är och blir en allt mer och mer genomgående sträfvan i de djupa leden att, om ej tilltappa, så dock försvåra tillflödet ur den källa, som dock är den egentliga inkomstkällan för ett folk, nämligen arbetet, då det göres till en programsak att man skall arbeta så få timmar som möjligt om dagen och under de få timmarna med så liten intensitet som möjligt, då är det ej underligt, om man verkligen blir mycket betänksam vid frågan: Hvarifrån skola medel tagas att möta de så mycket större krafven i afseende å utgifter? Kommer så därtill hvad som förebådades i trontalet vid Riksdagens början, nämligen att man skall alltmera inskränka deras antal, som deltaga i beskattningen och att således de många små källorna till statsinkomster skola förminska till sitt antal och att det skall blifva en allt större skara af skattefria medlemmar af vårt folk; och lägger man så slutligen därtill, att det skulle blifva så, att folket icke blott skall delas i två grupper: skattefria och skattebetalande,

utan att det också skulle ordnas så, att det blir de skattefria, som blifva de egentligen och hufvudsakligen skattepåläggande, så kan det ju ej undra öfver om man verkligen känner situationen vara ganska allvarlig.

*Anläggning af
hospital vid
Västervik.*

(Forts.)

Om det således — åtminstone för närvarande — icke finnas några utsikter till att väsentligt större inkomster skulle på normal väg flöda till statskassan, så kan det blifva fråga om den andra vägen, hvilken man skulle kunna kalla för sparsamhetsvägen. Men den har aldrig varit vidare trafikerad af vårt svenska folk, hvarken i det enskilda lifvet eller i statslifvet; och mycket har man väl ej att hoppas af den vägen. Det är beträffande en sida af den sistberörda frågan, som jag har känt mig manad att vid föredragningen af just denna punkt säga några ord. Vi stå här inför ett par millioners anslag och ett anslag af den beskaffenhet, att hela Riksdagen som en man utan tvekan därtill gifver sin röst. Och därför har jag just ansett detta tillfälle vara lämpligt för att uttala en mening. På den korta tiden sedan 1903 års riksdag har för byggnader för hospitalsväsendet af Riksdagen anslagits något öfver 9¹/₂ millioner. Mot dessa anslag har aldrig en röst höjt sig inom den utskottsafdelning, som har den förberedande behandlingen om händer, icke inom statsutskottet, icke inom någondera af Riksdagens kamrar, utan alla ha stått fullt eniga — vissa därom, att det varit alldeles nödvändigt att få dessa hospital för att möta ett alldeles oundvikligt kraf. Ja, jag upprepar det, därför att detta är ett så erkänt populärt anslag, anser jag mig kunna anställa en liten kritik af rent objektiv art, utan ringaste misstanke från något håll. Jag ser i det sätt, hvarpå dessa anslag beviljas, en typ för så många andra fall. Huru går det till vid beviljandet af många stora anslag? Ja, hur går det till i fråga om anslag till nya hospitalsbyggnader? Jo, på följande sätt: Först får medicinalstyrelsens synnerligen utmärkte och förträfflige arkitekt i uppdrag att göra ett förslag. Synpunkten för hans arbete är naturligtvis den, som ligger till hands för honom just såsom arkitekt. Han gör upp förslaget från sin synpunkt på det förträffligaste sätt, som han kan uttänka. Honom tillhör det ej att taga hänsyn till, huru medlen för verkets utförande skola komma till. Så yttrar sig medicinalstyrelsen öfver förslaget. Medicinalstyrelsen betraktar naturligtvis förslaget från sin synpunkt, d. v. s. från medicinsk synpunkt och ser till att byggnaden från sjukvårds- eller hälsovårdssynpunkt blir så förträfflig som möjligt, så att från denna sida sedt ingen anmärkning skall kunna göras. I afseende å kostnaderna säger medicinalstyrelsen i allmänhet något liknande detta: Mot det uppgjorda kostnadsförslaget har medicinalstyrelsen ingenting att erinra. Icke heller där är den ekonomiska synpunkten på något sätt bestämmande; icke heller där känner man något slags ansvar för kostnaderna. Så remitteras ärendet till öfverintendentsämbetet. Detta ämbete väger och granskar förslaget uteslutande från arkitektonisk synpunkt, och äfven där heter det: Mot kostnadsförslaget har ämbetet icke något att erinra — utom det att

Anläggning af ämbetet i allmänhet lägger till en större eller mindre summa för *hospital vid* oförutsedda utgifter. Icke heller där framträder någon ansvars- *Västervik.* känsla i afseende å kostnaderna. Så kommer ärendet till rege-
(Forts.) ringen. Äfven om man tilltror vederbörande statsråd de mest all-
sidiga och utmärkta kunskaper, så äro ju dock statsråd — och för
öfrigt hela statsrådet tillsammans — icke mer än människor, och
särskildt med tanken på de ofantligt många ärenden, som man har
att behandla, så dristar jag säga, att jag tror, att icke heller där
den ekonomiska synpunkten kan göra sig gällande. Jag menar
därmed, att regeringen kan ej orka med att granska den ekonomi-
ska sidan så, att regeringen verkligen kan taga på sitt ansvar den
sidan af saken, hvilken för resten kan sägas redan vara afgjord
genom de föregående underordnade myndigheternas utredning.
Huru skulle regeringen våga sig på att göra en förändring i hvad
t. ex. medicinalstyrelsen sagt från medicinsk synpunkt vara be-
höfligt? Därför heter det, såvidt jag minnes, i alla framställnin-
gar, som jag varit med om: Mot kostnadsförslaget har jag ingen
erinran att göra. Så kommer ärendet till andra utgiftsafdelningen
i statsutskottet. Där är naturligtvis ännu mycket mindre sak-
kunskap, och där kan man ej heller granska den ekonomiska sidan
af saken. Icke heller där känner man sig redobogen att ikläda
sig ett personligt ansvar härför. Finner man en anmärkning i
detalj, så vågar man knappast uttala den, därför att man då anser
sig hafva uttalat, att man granskat hela förslaget, så att man kan
ansvara därför. Så säger andra utgiftsafdelningen såsom alla före-
gående: Mot kostnadsförslaget är ingenting att erinra. Så går
saken till statsutskottets plenum, där det i allmänhet ej säges ett
enda ord om detta, och så till Riksdagens kamrar, där icke heller
något sägs om kostnaderna. Ja, så komma dessa förslag fram.

Herrarne finna ju, att jag ej kritiserar någon särskild myndighet och att jag, då jag nämnde äfven andra utgiftsafdelningen, satte mig själf in bland dem, mot hvilka min kritik riktades. Jag vågar påstå, att vid behandlingen af dessa frågor det ej finnes någon enskild person, som kunnat ikläda sig eller verkligen iklädt sig något personligt ansvar för den ekonomiska sidan af saken. Så blir resultatet, att vi få dessa hospitalsbyggnader, säkerligen i hög grad förträffliga, så förträffliga att man kanske, efter hvad man nu för tiden hittat på, ej kan göra någon anmärkning mot dem — men icke kan jag åtminstone göra mig fri från den tysta tanken: männe ej ändå det kunde ha varit bra och förträffligt och ändå ej behöft vara så förfärligt dyrt som det nu blifvit?

Det, som här är sagdt i afseende å den nu föreliggande frågan och sådant som närmast är beslätadt med denna, det tror jag att man med mycket fog kan tillämpa på många andra håll. Om jag blott tänker på den allmänna rubriken af byggnader i vårt land, så undrar jag, om ej herrarne i allmänhet likasom jag ha den hemliga tanken, att vi bygga här i landet alldeles för fint och dyrbart. Och detta gäller ej blott i fråga om statens byggnader. Saken blir ej bättre därför att detsamma gäller om kommuner och

enskilda. Tro herrarne ej, att vårt svenska folk kunde haft det lika bra i sak, äfven om icke så ofantligt dyra kostnader nedlagts å byggnader? Det gäller om hvilket område som helst, i fråga om folkskolebyggnader, allmänna läroverksbyggnader, kyrkor, kaserner, posthus, telegrafhus m. m. Men det för mig allvarligaste, det är, att jag känner, att det ej finnes tillräcklig personlig ansvars känsla. Jag utkastar ej härmed den ringaste anmärkning mot enskilda personers sedlighet, utan jag säger: förhållandena, organisationen äro sådana, att den personliga ansvars känslan icke kan göra sig gällande. Jag läste en af de sista dagarna i en stockholmstidning ett yttrande om de nya valen till stadsfullmäktige i Stockholm. Där stod, att hvar och en stadsfullmäktigt borde besinna, att han hade en hundrededel af ansvaret. Jag tyckte det var att slå hufvudet på spiken i fråga om hur saken uppfattas och tillämpas. Man kan knappast på ett mer eklatant sätt uttrycka, huru föga starkt ansvars känslan verkligen är utvecklad i vårt land. Här gäller den så kallade ansvars divisionen. Jag tror knappast, att något räknesätt skadar vårt folk mer än detta, att man räknar sig till ansvar medelst division. Det är tämligen tydligt, att divisionsansvar blir ungefär detsamma som intet ansvar alls.

Jag skulle nog kunna utsträcka detta mycket längre, men jag skall sluta med att säga, att det är i allmänhet så i vårt starkt organiserade samhälle och vår centraliserade organisation, att hvarje underordnad myndighet försöker att skjuta ansvaret på de öfverordnade och säger: där får kritiken, anmärkningarna o. s. v. komma. Men så när ärendet kommer till den öfverordnade myndigheten, så skjuter denna ansvaret tillbaka på de underordnade myndigheterna: när alla dessa underordnade myndigheter sagt så, så kan man ju ej annat än stödja sig på detta. Om herrarne nu tro, att jag ej ställer mig själf bland de skyldige, så taga herrarne fel. Jag har velat uttala hvad jag sagt därför att jag tror, att det vore synnerligen godt, om vårt ansvars medvetande kunde väckas.

Jag har intet annat yrkande än bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 40 och 41.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 42.

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till inköp af lägenheten Tomtebo i Korsberga socken jämte ett därinvid beläget, med n:o 3 å en af kommissionslandtmätaren E. Ekberg upprättad karta utmärkt område, å extra stat för år 1907 anvisa ett belopp af 20,900 kronor.

Ifrågasatt inköp af en lägenhet för Korsberga koloni för sinnessjuka.

Anläggning af hospital vid Västervik.
(Forts.)

*Ifrågasatt in-
köp af en lä-
genhet för
Korsberga
koloni för sin-
nessjuka.*

Utskottet hade af anförda skäl ansett sig icke för närvarande kunna tillstyrka hvad af Kungl. Maj:t i förevarande afseende föreslagits, utan hemställt, att Kungl. Maj:ts ofvannämnda framställning icke måtte af Riksdagen bifallas.

(Forts.)

Herr von Oelreich: Dels på grund af personlig kannedom om förhållandena vid centralhemmet för kolonivård i Korsberga och dels på grund af ytterligare inhämtade upplysningar därom, kan jag icke gilla de skäl, som statsutskottet anfört för afslag å Kungl. Maj:ts proposition i berörda hänseende, och således lika litet det slut, hvartill utskottet kommit.

Utskottet anför såsom sitt första skäl, »att den såsom centralhem för kolonien för sinnessjuka i Korsberga använda lägenheten Vänhem, hvilken af medicinalstyrelsen förklarats i fråga om utrymme ungefärligen motsvara det nuvarande behovet, med afseende å byggnadernas beskaffenhet måste anses vara så till vida användbar, att något tvingande skäl till omedelbart utbyte af det nuvarande centralhemmet mot annat sådant icke föreligger». Förhållandet är emellertid så, att det är icke utan stor våda, som dessa byggnader kunna användas. Jag ber att i detta afseende få återöpa den utredning, som åtföljer statsverkspropositionen, en utredning, som grundar sig på sakkunniga mäns besiktning af dessa byggnader och af hvilken man kan erfaras, att dessa sakkunnige uttalat, att rummen äro ovanligt kalla och dragiga, att takresningen på husen är af den svaga beskaffenhet, att den icke har nödig motståndskraft vid snöfall och storm m. m. Men härtill kan äfven läggas, att denna byggnad är i högsta grad eldfarlig såväl till följd af sin beskaffenhet som äfven på grund däraf, att i närheten är beläget ett mindre hus, som af lägenhetens ägare användes för privat sinnessjukvård, till bostäder för där intagna sinnessjuka. Också hafva flera gånger tillbud till eldsolycka förekommit, ehuru dessa hittills kunnat afvisas. Detta gör, att ett utbyte af lokal för centralhemmet är en nästan tvingande nödvändighet, om denna kolonivård eller familjevård skall kunna behållas i Korsberga socken, en ort, som synnerligen väl lämpar sig härför med sin leende natur, sitt lugna och afskilda läge och sin befolkning, som sedan många år vunnit vana vid sinnessjukvård.

Därtill kommer, att då denna koloni grundlades, så afsåg man att där kunna mottaga ett antal af 100 patienter. Man fick då till centralhem aptera den lägenhet, som stod att få, och det är den, som fortfarande begagnas, men hittills hafva icke kunnat mottagas mera än ett par och femtio patienter. Detta är det högsta antal patienter, som från Växjö hospital kunnat utföras till denna kolonivård. Anledningen härtill ligger till stor del däri, att det centralhem, som måste finnas förlagdt inom kolonien, är otillräckligt med afseende å utrymme. Jag vågar således påstå, att det uttalande, som statsutskottet gjort därom, att utrymmet skulle motsvara behovet, icke heller är gällande.

Visserligen är den form för sinnessjukvård, hvarom här är fråga, icke äldre i vårt land än något öfver två år. Men den erfarenhet, som däraf erhållits, i förening med den erfarenhet, man i många andra länder vunnit rörande denna form för sinnessjukvård — jag vågar i detta afseende påpeka särskildt vårt grannland i väster samt England och Belgien — gör det otvifvelaktigt, att denna sinnessjukvård är förtjänt af den största uppmärksamhet. Den är det desto mera, som densamma, därest den vidare utsträcker — och jag vill påstå, att den bör utsträckas till alla rikets hospital — kommer att medföra icke oväsentliga besparingar i statens kostnader för sinnessjukvården och möjligen till och med göra ett eller annat tillämnadt hospital med därtill erforderliga millioner obehöfligt eller de medel, som för hospitalsbyggnaderna erfordras, användbara till byggande af asylor, hvarpå vi egentligen lida stor brist. Från de senaste dagarna kan jag anföra, att förfrågningar vid Lunds asyl om platser där hafva besvarats sålunda, att på två år är det icke sannolikt, att några nya patienter kunna där intagas. Jag har äfven den föreställningen, att asylerna kunna byggas vida billigare än hospitalen, om nödiga besparingar iakttagas.

Till sist anför utskottet såsom skäl för sin afstyrkande hemställan, att den betingade köpeskillingen skulle vara väl hög. Detta skäl synes man dock böra tillmäta mycket liten betydelse, och mig förefaller det, som om utskottet hade tagit detsamma med endast för att i någon mån stärka de föregående enligt mitt förmenande ganska svaga skälen. Ty hvad gäller besparingen, hvarför anses köpeskillingen för hög? Jo, säljaren har fordrat en köpeskillning af 20,000 kronor för lägenheten Tomtebo med därtill hörande område. Af sakkunnig nämnd är lägenheten värderad till 18,600 kronor. Det är således ett belopp af 1,400 kronor, som skulle representera den för höga köpeskillningssumman. Med hänsyn därtill, att årligen utgår ett hyresbelopp af 1,000 kronor för den nu begagnade lägenheten Vänhem, och med hänsyn vidare därtill, att den lägenhet, som nu står till buds, är vida mera passande och lämplig för ifrågavarande ändamål, tror jag dock icke, att man får anse den begärda köpeskillingen vara annat än skälig, äfven om några ökade kostnader skulle uppstå för åstadkommande af de tillfälliga eller mindre förändringar, som kunna vara af nöden.

Då jag således i motsats mot utskottet har den uppfattningen, att ett utbyte af detta centralhem i Korsberga är af trängande vikt för den där ordnade kolonivården och att den bästa lösningen i detta hänseende skulle vinnas genom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, så och då jag icke kunnat underlåta att tillkännagifva min mening för att i någon mån fritaga hospitalsdirektionen i Växjö från något ansvar, skall jag, herr grefve och talman, anhålla att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

*Ifrågasatt in
köp af en lä-
genhet för
Korsberga
koloni för sin-
nessjuka.
(Forts)*

*Ifrågasatt in-
köp af en lä-
genhet för
Korsberga
koloni för sin-
nessjuka.
(Forts.)*

Grefve Taube: Den föregående talaren har nu stycke efter stycke kritiserat utskottets motivering. Om denna må man hafva hvilken åsikt som helst, och därest utskottets hemställan gått därpå ut, att utskottet icke kunnat tillstyrka Kungl. Maj:ts framställning, så hade jag kunnat gå in på mycket af hvad den föregående talaren anförde. Men nu har utskottet endast förklarat, att utskottet icke kan *för närvarande* tillstyrka framställningen — jag ber att få fästa uppmärksamheten på detta — och det gifver tydligt vid handen, att det icke är något hinder att, när frågan blifvit vidare utredd, återkomma till densamma. Utskottet har med afsikt uttalat sig på sätt som skett, för att icke ställa sig afvisande i frågan. Det är icke penningarna, som härvid spela någon roll, då ju denna kammare redan har för i år beviljat anslag på omkring 1,180,000 kronor till hospital och hospitalsvård m. m., utan utskottets hemställan är grundad hufvudsakligen på tvenne andra skäl.

Det första skälet är, att denna metod, den må vara försökt huru mycket som helst i andra länder, dock ännu icke är försökt hos oss mera än en kortare tid, och det vore väl önskvärdt, om man kunde få litet mera tid på sig att pröfva densamma. Den har emellertid redan nu visat sig medföra mycket goda resultat.

Sedan kommer frågan om lokalerna. Där saknas emellertid enligt utskottets mening, och detta är det andra skälet, den utredning, som är önskvärd att få. I stället för denna lägenhet Vänhem, som för närvarande arrenderas och som fortfarande kan få arrenderas för 1,000 kronor om året, är det meningen att köpa en annan plats och att anskaffa andra lokaler. Där skall visserligen själfva byggnaden vara mycket bättre, men taket och annat lärer, efter hvad som påpepats, vara ganska dåligt. Utskottet har då ansett, att, när det gäller att kasta sig in på en sådan princip och ett sådant företag som detta, det är önskvärdt att få en fullständigare utredning om hvad det hela verkligen kommer att kosta, när allt blir i ordning, och hvad som härför erfordras.

Det är äfven en hel del andra förhållanden, som kommit till utskottets kännedom. Hvad sålunda tillgången på vatten på den nya platsen beträffar, lärer det vara ganska osäkert, om sådant finnes i tillräcklig mängd. Det är en massa omständigheter, som här böra tagas i betraktande.

Utskottet har icke alls ställt sig afvisande i själfva saken, utan endast ansett, att förslaget för närvarande icke bör bifallas. Man bör enligt utskottets åsikt fortfarande pröfva metodens lämplighet och verkställa en fullständigare utredning. När frågan sedan kommer igen, är jag öfvertygad om att den kommer att af Riksdagen bifallas, och den kan icke lida på att ligga och vänta ännu ett år.

Med anledning af detta ber jag, herr grefve och talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Grefve Hamilton: I allmänhet är sjukvården i vårt land väl ordnad, och tack vare landstingens frikostighet äro länslasaretten tillräckliga och väl skötta. Men det finnes likväl i afseende å sjukvården inom landet en mörk fläck och en synnerligen mörk sådan, nämligen den sinnessjukvård, som omhänderhafves af staten. Vi veta, att år 1900 funnos i vårt land 17,000 sinnessjuka, och af dessa behöfde 10,000 vård å anstalter, men blott hälften kunde få denna vård. Hvar finnas väl alla de öfriga? Jo, mina herrar, de finnas utplanterade på landsbygden, inspärrade i kyffen och på annat omänskligt sätt behandlade. Man kan dock icke förebrå fattigvårdsstyrelserna, som hafva saken om hand, för att de icke göra hvad de kunna, ty det ligger icke i deras makt att få förhållandena bättre, och för landskommunerna äro svårigheterna att få de sinnessjuka intagna på vårdanstalter mycket stora, något, som äfven för dessa kommuner medför en svår och tung börda. Äfven sedan alla de hospital, för hvilka anslag redan beviljats eller som äro föreslagna till utförande, blifvit fullt färdiga, är det dock åtskilliga hundratal sinnessjuka, som enligt de uppgjorda beräkningarna komma att fortfarande sakna sjukvård.

*Ifrågasatt in-
köp af en
lägenhet för
Korsberga
koloni för
sinnessjuka.
(Forts.)*

Det är naturligtvis dyrt och alltför dyrt att bygga det ena stora hospitalet efter det andra, men det finnes måhända just på hospitalen — hvilket också framhålles af medicinalstyrelsen — åtskilliga dårar, som skulle kunna vårdas i kolonierna på landsbygden. Det vore ett sätt att bereda platser på hospitalen för de svårare sinnessjuka att låta dem, som äro lindrigare sjuka, utföras till dessa kolonier.

Jag beklagar det resultat, hvartill statsutskottet kommit. Det är sant, att erfarenheten i vårt land icke är stor beträffande dessa kolonier, men den siste ärade talaren bekräftade dock, såvidt jag fattade honom rätt, att en ganska stor erfarenhet därom finnes utomlands, och jag förmodar, att vi icke hafva andra förhållanden med afseende å de sinnessjuka i vårt land, än hvad man har där. Jag håller alltså före, att det för närvarande är klokt att understödja denna Korsbergakoloni och att bereda den en byggnad, som kan vara densamma till gagn och göra det möjligt för kolonien att fylla sin plats. Jag ber därför, herr talman, att få förena mig med den talare, som yrkat bifall till Kungl. Maj:ts förslag i frågan.

Herr Billing: Jag skall be att få instämma med den siste talaren i allt utom i hans yrkande. Allt det öfriga, som han anförde, har nämligen ingen tillämpning på hans yrkande, ty efter ett bifall till utskottets förslag blifva de sjuka i Korsberga till lika stort antal och lika väl skötta, som om man bifaller den kungl. propositionen. Det är således här icke alls tal om att icke bereda dem denna vård; det är icke tal om att man icke skall vidare pröfva den metod, som användes i Korsberga, utan frågan är den lilla, enkla, om man skall köpa huset *i år* eller *nästa år*; det är allt. Statsutskottet har ansett, att man borde kunna vänta

*Ifrågasatt in-
köp af en
lägenhet för
Korsberga
koloni för
sinnessjuka.*

(Forts.)

därmed till nästa år på grund däraf, att det behöfves en del utredningar, och att icke den ringaste skada skulle föranledas af ett års uppskof. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Grefve Hamilton: Jag är herr Billing tacksam för hans löfte, att Korsberga skall få en byggnad till nästa år. Men då alla äro på det klara med att man skall få denna byggnad till nästa år, förefaller det underligt, hvarför man icke skulle lika väl kunna bevilja anslaget i år. Såvidt jag af handlingarna kunnat finna, har såväl hospitalsdirektionen i Växjö som medicinalstyrelsen ansett, att de byggnader, som i Korsberga användas för centralhemmet, äro olämpliga på grund af brand- och eldfara, och att kolonien skulle kunna utvecklas vida bättre, om den finge dessa byggnader, som nu äro tillgängliga för densamma. Och har man den uppfattningen, så synes det mig, att vi lika väl kunna bevilja anslaget i år. Denna obetydliga summa spelar i alla fall ingen roll i budgeten. Jag vidhåller mitt yrkande.

Herr von Oelreich: Jag skall endast be att få tillägga litet till hvad den föregående ärade talaren sade och bemöta den näst före honom uppträdande talaren.

Det blir icke samma förhållande, om propositionen i år afslås och i stället möjligen bifalles ett kommande år. Såsom jag i mitt första anförande tillät mig antyda, är nämligen kolonien baserad på ett antal af ett hundra patienter, men med det nuvarande centralhemmet låter det sig icke göra att mottaga ett så stort antal. Där hafva hittills icke kunnat mottagas mera än 52 patienter. Skulle nu Tomtebo, den andra lägenheten, komma att förvärfvas, så kunde ytterligare 48 patienter evakueras från Växjö hospital och utackorderas i kolonivård, och jag hemställer, huruvida icke detta är en betydlig tillökning i antalet platser på hospitalet för mottagande af nya akuta fall. Det är blott detta jag velat anföra.

Efter det öfverläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till hvad utskottet i föreliggande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, hvilken upprepades, vara med öfvervägande ja besvarad.

Grefve *Hamilton* begärde votering, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition af följande lydelse:

Den, som bifaller hvad statsutskottet hemställt i punkten 42 *Ifrågasatt in-
köp af en
lägenhet för
Korsberga
koloni för
sinnessjuka.*
af sitt utlåtande n:o 7, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

(Forts.)

Nej;

Vinner Nej, afslår kammaren utskottets hemställan och bifaller Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Vid slutet af den häröfver anställda omröstning befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 73;

Nej — 33.

Punkterna 43—45.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 46.

Lades till handlingarna.

Föredrogs å nyo lagutskottets den 13 och 14 innevarande månad bordlagda utlåtande n:o 9, i anledning af väckta motioner angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till bestämmelser rörande obligatorisk sammanslutning af fiskevattens ägare för fiskes bedrifvande.

*Ifrågasatta
bestämmelser
rörande
obligatoriska
fiskeri-
foreningar.*

Lagutskottet hade till förberedande behandling fått mottaga två likalydande motioner, väckta, inom Första kammaren af herr *J. T. Kennedy* under n:o 13 och inom Andra kammaren af herr *K. Starbäck* under n:o 99, i hvilka motioner föreslagits, att Riksdagen ville till Kungl. Maj:t ingå med underdånig framställning, att Kungl. Maj:t måtte genom sakkunnige låta utreda, i hvad mån och på hvilket sätt en obligatorisk sammanslutning af fiskevattens ägare för fiskets bedrifvande för delägarnes gemensamma räkning må kunna komma till stånd, samt till näst sammanträdande Riksdag framlägga nådig proposition i ärendet.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande af angifna skäl hemställt, att förevarande motioner ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

*Ifrågasatta
bestämmelser
rörande
obligatoriska
fiskeri-
föreningar.
(Forts.)*

Herr Kennedy: Det har icke blifvit mig förunnadt att ännu få blicka in i det inre riksdagsmaskineriet bakom kulisserna.

Jag har visst från början betraktats som alldeles vild!

Men så mycket tror jag mig hafva lärt af utskottstaktiken inom riksdagsstrategien, att ett utskotts nej kan vara att föredraga framför ett ja, och med den välvilliga och uppmuntrande, om än korta, motiveringen och dess omdöme, att mitt syfte är synnerligen behjärtansvärdt, skulle jag kunna afstå från att i frågan utöfver motionens innehåll yttra mig, men det må tillåtas mig att med anledning af utskottets relation af hvad som föregått och förmått detsamma att afstyrka ny skrifvelse i ämnet yttra några ord.

Först ber jag dock att med ett färskt exempel få belysa hur verkligen nödvändig en snar ändring af de nuvarande förhållandena är.

Vid en större ganska fiskrik insjö ligger en stor kungsgård med flera kilometer strand och utmärkta fiskelägen vid denna. Midt emot på flera kilometers afstånd ligger ett litet torp med några få meters strandrätt. Sjöns fiske är af ålder deladt byvis, men endast genom gammal häfd, ej lagligen skiftadt; skifte kan ej ske, om en enda delägare motsätter sig det, han må ha hur liten del som helst. Torparen, som har stor familj, utöfvar nu fiske yrkesmässigt i stor skala, sätter ut sina redskap vid och ikring kungsgårdens brygga, i dess vassar, öfverallt i hela sjön, hvar han vill, dock utan att beträda stranden. Han åtalas slutligen, då förhållandena blifva alldeles olidliga, han fälles till straff af underretten på grund af den gamla häfden, men viss på sin sak går han med all rätt till Kungs och förklaras där med allt skäl saklös.

Mot ett ordnande af fiskerätten så, att dessa alldeles afvita förhållanden ändras, invändes nu hufvudsakligen, de obotfärdigas förhinder lämnar jag åsido, att allt kan afhjälpas genom frivillig öfverenskommelse eller genom att begagna lagens välkända »sämjas de ej, lägge dem domaren före».

Hvad frivilligheten beträffar har jag hört sägas, att den går utmärkt i Västergötland, men det är ej hela Sverige, och i södra Sverige åtminstone äro vi af en annan ull. Där minnas vi ännu mannen på skären vid Karlskrona. I Västergötland lär man säga: »all fiskerätt, som ej är förenad med strandrätt, är af ondo, all annan fiskerätt skall motas ut eller lösas ut». Detta anses icke vara ingrepp i den enskildes rätt. Jag för min del vill icke mota ut någons rätt, tvärtom, jag vill tillvarataga den och göra den för innehafvaren fruktbringande, blott jag får betingelserna härför; och hvad denna rätt är värd, äfven för dem som ej bo vid stranden, visa de häftiga strider, som utkämpades därom under den tidigare medeltiden såväl hos oss som hos andra folk, särskildt skottarne. Jordägaren med hela sitt hus drog ned till vatten dragen för att fiska, äfven om han hade mildals att färdas. Jag vill ej ha bort någon annan rätt än den att göra skada!

Och så domareföreläggandet om sämjan! Hvar finnes den domare i detta land, som »lägger något före», där han ej har beskrifven lag att följa?

Jag har ej varit i stånd att samla någon statistik i den vägen, men tror förvisso, att den statistiken skulle få små siffror att röra sig med.

Sedan landbruksstyrelsen den 13 november 1903 till Kungl. Maj:t afgaf sina förslag med anledning af Riksdagens skrifvelse den 20 maj 1902 om därom inkomna yttranden, erhöll styrelsen nådigt bref af den 17 juni 1904. I detta bref ålades styrelsen att inkomma med förslag till instruktioner för fiskeritjänstemännen m. m., men icke till någon ändring i »lag om rätt till fiske» i det afseende hvarom min motion handlar; detta oaktadt styrelsen hade yttrat sig, som den gjort.

Domänstyrelsen fick af Kungl. Maj:t i uppdrag att yttra sig »i fråga om ett bättre tillgodoseende af statens fiskevatten», d. v. s. af fiskevatten belägna å statens domäner, ej om den berörda ändringen i lag om rätt till fiske.

Jag torde nu hafva visat, att jag haft fog för min anhållan, att Riksdagen ånyo skulle fästa Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på angelägenheten däraf, att den allmänna revision af vattenrätten, Riksdagen begärt, äfven måtte omfatta fiskerätten m. m., och framställning därom framkomma till nästa Riksdag.

Men om jag sålunda kan åtnöja mig med utskottets välvilliga afstyrkande af min motion, kan jag däremot inte på något sätt foga mig i dess åtgörande i en annan sak, som jag tillåtit mig underställa dess bepröfvande, nämligen frågan om fiskevattens förorenande.

Den frågan har utskottet tydligen blott ogärna med ett par ord berört.

Då jag väckte min vördsamma motion i fiskerättsfrågan, trodde jag mig hafva anledning antaga, att frågan om fiskevattens orenande i annan ordning vid innevarande riksdag skulle komma under behandling. Då detta befanns bero på ett missförstånd, riktade jag till utskottet en af bilagor åtföljd skrifvelse, som utskottet efter ett rätt snåft omnämnande låtit med bilagor försvinna i sin papperskorg. Där kan jag ej låta allt mitt arbete i den viktiga saken hvilat och jag nödgas därför belasta kammarens protokoll och edert tålmod, mina herrar, med min framställning. Af bilagorna skall jag endast meddela en.

Skrifvelsen har följande lydelse:

»Till lagutskottet vid 1906 års riksdag.

Uti motioner väckta vid innevarande års riksdag, n:o 13 i Första Kammaren af undertecknad Kennedy och n:o 99 i Andra Kammaren af undertecknad Starbäck, hafva vi hemställt, att Riksdagen ville till Kungl. Maj:t ingå med underdånig framställning, att Kungl. Maj:t måtte genom sakkunnige låta utreda, i hvad mån och på hvilket sätt en obligatorisk sammanslutning af fiskevattensägare för

*Ifrågasatta
bestämmelser
rörande
obligatoriska
fiskeri-
föreningar.
(Forts.)*

*Ifrågasatta
bestämmelser
rörande
obligatoriska
fiskeri-
föreningar.
(Forts.)*

fiskets bedrivande för delägarnes gemensamma räkning må kunna komma till stånd, samt till näst sammanträdande riksdag framlägga nådig proposition i ämnet.

En på senare åren särskildt för fisket uti vattendragen betydelsefull fråga har syntts oss äga sådant sammanhang med de af oss afgifna motioner, att vi funnit oss böra värdsamt därå fästa lagutskottets uppmärksamhet.

Denna viktiga fråga är föreningen af insjöarna och de rinnande vattendragen, som erbjuda bekväma tillfällen för fabriker af olika slag till bortförande af deras affallsämnen.

Ett dylikt användande af vattendragen, som redan föranledt missbruk och kan innebära en verklig fara i hygieniskt hänseende, har äfven visat sig medföra stor skada för fisket.

I hygieniskt afseende innehåller gällande hälsovårdsstadga bestämmelser, som, rätt tillämpade, kunna förebygga uppkommande olägenheter och faror; men för fisket finnas icke skyddande föreskrifter, och i detta hänseende torde det vara nödvändigt likaväl för industrien som för fiskerieringen, att stadganden varda meddelade, som begränsa industriens rätt att förorena vattendragen. Att industrien insett behovet af åtgärders vidtagande i syfte att undvika skadliga föroreningar af vattendrag synes framgå däraf, att svenska betsockerfabriker lämnat understöd åt en tekniker för studier rörande rening af spillvatten vid tyska betsockerfabriker. Resultatet af dessa studier äro meddelade i en af ingenjören Thure Sundberg afgifven berättelse, som finnes införd i Teknisk Tidskrift n:o 18 sid. 53 för den 30 april 1904 och n:r 47 sid. 111 för den 25 november 1905.

Men frågan om förorenande af vattendrag genom afloppsvatten från vissa fabriker har jämväl varit föremål för teknisk utredning från statens sida, i det att, för pröfning af lämpligheten af vissa af Konungens befallningshafvande i Malmöhus län föreskrifna anordningar för renande af afloppsvatten från sockerfabriken vid Hasslarp i nämnda län, kungl. medicinalstyrelsen anmodat hälsovårdsnämndens i Stockholm ingenjör K. Söndén att företaga en resa till Tyskland för inhämtande af upplysningar rörande metoder, som därstädes anses lämpliga för rening af afloppsvatten från sockerfabriker.

Häraf framgår, att frågan om förorening uti vattendrag genom fabriksverksamhet ansetts så betydelsefull, att man sökt vinna erfarenhet om de åtgärder, som måste vidtagas för att undvika den fara och de olägenheter, som förefinnas i nu angifna afseende. Men häraf torde ock följa, att denna fara och dessa olägenheter äro för fisket i mindre insjöar och vattendrag så öfverhängande, att åtgärder snarast böra vidtagas genom utfärdande af skyddande bestämmelser; och vi hafva därför funnit oss manade hemställa, huruvida icke lagutskottet skulle anse lämpligt, att Riksdagen hos Kungl. Maj:t anmälde sin mening om behovet af en lagstiftning i ämnet i sammanhang med lagbestämmelser om fiskeföreningar m. m.

Till närmare utveckling taga vi oss friheten bifoga en af ingenjören K. Sondén afgifven P. M., innefattande ett uttalande i fråga om åtgärder för föroreningar i vattendrag, samme ingenjörs rapport om förorenandet af smärre vattendrag genom afloppsvatten från vissa fabriker samt metoder till afloppsvattnets rening, en af fiskeriinstruktören i Gäfleborgs län J. Arvidsson afgifven rapport om föroreningar af Storsjön i Gästrikland, äfvensom ofvan åberopade nummer af Teknisk Tidskrift.

Stockholm den februari 1906.

James Kennedy.

K. Starbäck.

Bilagan lyder:

»P. M. På begäran af herr kammarherren J. Kennedy får jag beträffande ifrågasatt lagstiftning emot förorenande af fiskevatten afgifva följande yttrande.

Skall ett effektivt skydd beredas fisket i ett vattendrag, måste vattnet skyddas för en högre grad af förorening. Den skada, som härvid ett direkt tillförande af *giftiga* ämnen åstadkommer, torde ej behöfva påpekas; men äfven där inblandningarna utgöras af *vanliga smutsämnen* — sådana de förekomma t. ex. i afloppsvattnet från städer, köpingar, sockerbruk, brännerier, mejerier o. s. v. — kunna de ingalunda anses oskadliga för fisken.

De i vattnet inkommande partiklarna — de må nu vara upplösta eller fint uppslammade — föranleda, om de äro af organisk art, att det luftsyre, hvaraf fisken andas, förbrukas af de lägre organismer, som hafva sin näring af nämnda partiklar. Härigenom kommer ett så förorenadt vatten att verka kväfvande på fisken.

Vid de under senare tid ganska allmänna klagomål, som inkomma från befolkningen från trakter, där vattnet förorenas genom spillvatten från samhällen eller från industriella verk, utgör ofta *skadegörelsen på fisket* ett moment, hvarpå lägges synnerlig vikt.

Så har exempelvis varit händelsen i fråga om vattenförorening från s. k. sulfittfabriker (Hammarby och Fors i Dalarne), från sulfatfabriker (Klarafors i Värmland samt Örebro), från sockerbruk och saftstationer i Skåne (Hasslarp m. fl.), från jästfabriker och brännerier (Malmö o. a.). Handlingarna i hithörande mål torde vara ganska upplysande.

I ett och annat af dessa fall (såsom Hasslarp) torde fiskerisympunkten varit af relativt underordnad intresse (vid sidan af allmänna hygieniska, synpunkter), medan den i vissa andra fall måste anses äga stor betydelse (Hammarby och Klarafors).

Men *om* genom utsläppande af smutsvatten från ett samhälle, en fabrik eller enskild gård annan persons fiske skadas, så synes rättvist att skadan botas af den, som densamma vållat.

Detta kan uppenbarligen ske på två sätt: antingen så, att smutsvattnet *renas* så, att det icke åstadkommer någon skada, eller ock att denna skada efter uppskattning ersättes med penningar — det senare tillämpligt i sådana fall, att skadan är relativt liten och

Ifrågasatta bestämmelser rörande obligatoriska fiskeriföreningar. ej andra skäl (hygieniska) tillkomma. Reningen af spillvatten är en teknisk fråga, som understundom kan vålla svårigheter och ej så små omkostnader, men som dock i många fall är genomförbar. (Jfr Tekn. Tidskr. 1903. Afd. för Kemi och Bergsv., d:o 1904 och 1905).

(Forts.)

I de mera tätt befolkade delarna af Europa, hvarest ofta ort efter ort ligga invid loppet af en å eller flod, är det en tvingande nödvändighet att tillse, att icke floden blir alltför oren, synnerligen om den ej är vattenrik. Man är därför mycket noggrann vid eftersynen af spillvattnets beskaffenhet, och såväl hela samhällen som fabriker och enskilda erhålla ofta kategoriska förständiganden att icke utsläppa orent vatten i vattendraget. (Jfr engelska och tyska förhållanden.)

Det program, som därvid anses böra uppfyllas, kan i korthet angifvas sålunda:

- 1) Vattnet får ej kunna öfvergå i förruttnelse.
- 2) Vattnet får ej gynna utvecklingen af vissa alger.
- 3) Vattnet bör innehålla tillräckligt luftsyre för fiskens andning.
- 4) Vattnet bör vara fritt från direkt skadliga inblandningar.

Det synes ej här vara behöfligt att erinra om *huru* detta program kan fyllas, helst som metoden måste rätta sig efter spillvattnets art. Svårast att rena — bland de i Sverige allmännare slagen af spillvatten — är det vatten, som mottagit affallslut från sulfidfabrik; däremot kan ett afloppsvatten från samhälle eller från sådan fabrik, där föroreningen är af allmän vegetabilisk natur (sockerbruk, bränneri) särdeles fullständigt renas på s. k. biologisk väg. Utförandet är hufvudsakligen en kostnadsfråga.

Såsom ett uttryck för vikten äfvensom det allmänna intresset, en fråga af förevarande art kan anses äga, må erinras om den uppmärksamhet, frågan ägnas vid de stora internationella kongresser, som ca hvart tredje år hållas af representanter för tillämpad kemi. En sådan kongress hölls senast 1903 i Berlin, och vid densamma (V Internationella kongressen för tillämpad kemi) förekommo inom flere sektioner föredrag och diskussioner rörande rening af afloppsvatten.

Sålunda hölls inom sektionen för kemisk industri beträffande oorganiska produkter inledande föredrag af C. Weigelt; inom sektionen för kemisk industri beträffande organiska produkter föredrag af Martin L. Griffin och C. F. Göhring; inom sektionen för sockerindustri af S. Rackkovitsch och H. Lickowitz samt inom sektionen för hygien m. m. af A. J. J. Vandervelde och Charles Dreyfus.

Kongressen ansåg alltså hithörande frågor förtjänta af stor uppmärksamhet ur många synpunkter.

Stockholm 3 febr. 1906.

Klas Sondén.

Stockholms stads hälsovårdsnämnds ingenjör.

Frågan om föreningar i fiskevatten och huru sådana föreningar skola förekommas eller skadliga verkningar af desamma afvändas eller förekommas, borde, synes det mig, visserligen ingå i själfva fiskelagstiftningen, men har nu en gång, dess värre, införts i vattenrättsförordningen. Jag har hört, att den ytterst ensidigt tillsatta »vattenrättskommittén» skulle taga hela vattenrättsförordningen under öfvervägande, således äfven föreeringsfrågan. Är detta riktigt, så synes behöfvat af kommitténs komplettering vara mycket stort. »Föreeringsfrågan» är nämligen i stort behof af att blifva utredd. Att märka är, att G. Svanberg, E. Quensel, F. Trybom och V. Vahlberg i sitt i juni 1898 till civilministern afgifna förslag till »allmänna ekonomiska och administrativa bestämmelser rörande fisket» såsom § 1 intog: »Affall från verk och inrättningar eller andra ämnen må, där de genom uppgrundning, dämning, vattnets förorenande eller annorledes kunna skada fiske, ej utsläppas i fiskevatten eller så nära stranden läggas, att de kunna af vågor eller vattenflöden nedsköljas.»

Detta ströks, sannolikt af jordbruksdepartementet, emedan vattenrättsförordningen innehöll bestämmelser i samma väg; dock ingalunda de nu föreslagna bestämmelserna, hvilka hade blifvit mera effektiva.

Herr talman, jag har intet yrkande att framställa.

Herr Nyström, Carl: Det här föreliggande ärendets utgång är ju redan gifven, då skrifvelsen i fråga blifvit afstyrkt af lagutskottet och dess utlåtande redan antagits af Andra Kammaren. Under sådana förhållanden kunde det synas vara en skyldighet att icke yttra sig i saken, att vara stum. Detta anser jag emellertid icke riktigt. Ty den här föreliggande frågan kommer igen, om icke förr, så i alla händelser då Kungl. Maj:t med anledning utaf den af Riksdagen förut i ämnet aflåtna skrifvelsen i saken verkställt utredning och förelägger ärendet för Riksdagen. Det kan då möjligen komma att heta, att den 21 februari 1906, då saken var före i Första Kammaren, afgafs endast ett yttrande, hvilket var för den här ifrågasatta, alldeles nya anordningen beträffande vårt fiske. Det är på denna grund, som det är min önskan, att till protokollet kommer ett yttrande, som visar, att det då varit någon, som talat *emot* denna ifrågasatta revolutionära fiskelagstiftning, som med ett ord talat *emot* saken. Jag kan emellertid naturligtvis icke åtnöja mig med att blott uttala, att min åsikt är sådan, utan jag måste bedja herrarna hålla till godo med ett par argument såsom laga skydd för denna åsikt — jag lofvar, att de skola blifva ganska korta.

För min del tycker jag, som sagdt, att det är en ganska betänklig och något revolutionär åtgärd — och detta är det första argumentet — att, såsom här blifvit ifrågasatt, beröfva jordägaren den rätt, han har till vattnet å sin grund. Denna rätt betraktar han i bra många, kanske alla, fall såsom en »härlighet», som det heter i gamla skrifter. Det är således en förmån af i ekonomiskt af-

*Ifrågasatta
bestämmelser
rörande
obligatoriska
fiskeri-
föreningar.
(Forts.)*

*Ifrågasatta
bestämmelser
rörande
obligatoriska
fiskeri-
föreningar.
(Forts.)*

seende mera obestämbart art, som emellertid för hans eget personliga njutande af sin egendom är af ganska stort värde. Denna rättighet vill man nu beröfva honom och ersätta med ett förmynderskap, som skall utöfvas af en inspektör eller hvad man vill kalla honom, hvilkens val jordägaren själf kanske motsatt sig. Denne man skall vara herre öfver jordägarens fiskevatten och förfoga öfver detsamma. Det är här bra många af herrarna, som hafva andelar i vackra sjöar, och jag vågar påstå, att deras kärlek för denna »härlighet» icke får räknas såsom bara egennyttan. Det ligger något ganska naturligt och förklarligt i ägarens begär att icke blifva störd i utöfningen af sin rätt. Nu säger man emellertid, att ägaren skall få något annat i utbyte för att han går miste om denna »härlighet». Men detta utbyte skulle bestå i problematisk utdelning af fisk eller af penningar för försäld fisk, om sådana komma att inflyta. Det synes emellertid vara något ganska betänkligt att ersätta ett ideellt värde med problematisk fisk, som man kanske icke heller får mycket af. Härvid har man också att anmärka, att det reser sig nästan oöfverstigliga svårigheter för att riktigt fördela den för gemensam räkning fångade fisken. Tvister komma nog att uppstå om denna fördelningsgrund. Med ett ord, jag fruktar att boten blir värre än soten.

Hur man sålunda än tänker sig saken, så är den betänkelig. Det är nästan det viktigaste, att man på det sättet griper in i förutvarande äganderättsförhållanden. Man skulle emellertid kunna säga i alla fall, att den nya ordningen skulle bidraga till fiskstammens förökning. Detta vore ju en god sak. Den kunde ju vara värd en uppoffring, äfven uppoffring af en sak af så hög rang — som jag nämnt. Härvidlag skall jag gärna erkänna — och måste på »ämhetets vägnar» erkänna — att fiskstammens ökning är en viktig sak, men jag vågar påstå, att detta ändamål kan vinnas utan sådana våldsamheter, som här ifrågasatts. Jag tager till exempel den landsdel, därifrån jag har någon erfarenhet i detta hänseende. Där går man fram i helt andra linjer, och dessa äro följande.

För det första skaffar man sig tillsyningsmän, som förstå sin sak och som hafva tre hufvuduppgifter. Den första är att vaka öfver tillämpningen af bestående lagar och författningar, äfven de förordningar som äro egendomliga för länet eller antagna af kommunen, med ett ord beifra alla olagligheter och oordningar.

Den andra uppgiften är att för så många orter som möjligt med råd och dåd, med undervisning och exempel befordra ökningen af fiskstammen. En stor roll spelar härvid utsättning af talrika vasar till befordring af de värlekande fiskarnas förökning och dylika enkla men verksamma medel. För den höstlekande fisken har man skaffat sig romklädningsanstalter, dels två officiella, dels en mängd enskilda. Dessa fylla våra vatten med yngel af dyrbarare höstlekande fiskar, såsom lax, laxöring, röding, sik m. fl.

Den tredje uppgiften är rapportväsendet. Härtill kommer det, som icke är det minst viktiga, fiskeriföreningarna. De bilda ett rätt stort antal och äro vanligen begränsade, så att de afse en viss

sjö eller en viss del af ett vattendrag. De äro, så att säga, geografiskt bestämda, men ibland också kommunalt. I hvarddera fallet är det för fisket nitälskande personer, som sammanträda och fatta beslut. De stadgar eller beslut, om hvilka delägarne förena sig, gå vanligen därpå ut, att delägarne ålägga sig själfva en stundom ganska långt gående återhållsamhet i fråga om fiskets utöfning, men naturligtvis också positiva åtgärder till fiskets främjande. Återhållsamheten går stundom därefter, att ingen af föreningens medlemmar får fiska mer än 3 1/2 månader på året eller använda vissa, såsom det tyckes, mycket oskadliga fisken. I händelse af öfverträdelser äro också stadgade kännbara böter — allt naturligtvis efter eget åtagande.

För att visa, huru fiskeriföreningarna därstädes utvecklats, ber jag att få anföra några siffror. År 1904 fanns det en förening, som fick understöd af länets fiskerikommitté med 100 kronor. Två år senare utdelades 500 kronor till fem föreningar. Förlidet år, 1905, var det tolf föreningar, som fingo i understöd 1,600 kronor, och i den proportionen går det. Jag vill icke säga, att alla dessa fiskeriföreningar kunna hålla på i det oändliga. Det kan hända, att en och annan tröttnar, men sedan uppstå nya i stället för dem, som försvinna.

Herrarne kunna således inse, hvilket kraftigt medel detta tillvägagångssätt är, och huru man utan våld och intrång i äganderätten kan sätta säkra fötter under fiskerinäringen. På det sättet går man där nere till väga. Jag känner ej heller igen de skräckscener, som beskrivas äga rum i de södra landskapen. I Skaraborgs län kan jag påminna mig blott ett fall, som, ehuru svagt, erinrar om dylika förhållanden. Mot ett sådant förfarande tänka vi procedera på ett helt annat sätt. Vi ämna försöka laga skifte af fiskevattnet. Det tillåter lagen, och det har skett på andra håll. Ett sådant förfarande är väl ägnadt att skydda jordägarne och således drifva ut roffisket, för så vidt det har sin grund i att vattnet icke är skiftadt.

Jag vill blott säga, att en kompetent person, en tjänsteman i landtbruksstyrelsen, redan utarbetat förberedelserna till detta skifte, och det står som exempel på huru man kan finna medel att motarbeta de betänkliga olägenheter, som kunna finnas på olika orter i fråga om fisket. Man kan sålunda gå till väga på ett både naturligare, enklare och mindre våldsamt sätt, än motionärerna föreslagit.

Jag har intet yrkande att göra.

Grefve von Rosen: Den närmast föregående talaren yttrade, att som ingen annan hade talat i frågan än motionären, ville han taga till orda, för att motionären skulle blifva på något sätt motsagd. Jag har ungefär samma anledning som han att yttra mig. Jag vill, att det utom motionären skall finnas någon, som talar i motionens syfte.

Det är ett ofta hört klagomål, att fisket försämrats i vårt land. Anledningarna äro många, såsom urtappning och sänkning

*Ifrågasatta
bestämmelser
rörande obli-
gatoriska
fiskeri-
föreningar.
(Forts.)*

*Ifrågasatta
bestämmelser
rörande obli-
gatoriska
fiskeri-
föreningar.*

(Forts.)

af sjöar, anläggning af dammar, som förhindra fiskens fria gång, utsläppande af allehanda affallsämnen i vattendragen, bristande tillsyn öfver fiskeförfattningarnas efterlefnad m. m., men en af de förnämst bidragande orsakerna är utan tvifvel den förältrade fiskelagstiftningen.

Till närmare belysande häraf tillåter jag mig anföra några af kardinalpunkterna ur lagen om rätt till fiske. I § 10 af denna lag stadgas: »Oskift fiskevatten må alla, som däri äga del, bruka efter ty de kunna sämjas. Sämjas de ej, lägge rätten dem emellan, huru fisket utan förfång för någon af dem må nyttjas.» Litet längre ned i samma § sägs det: »I oskift fiskevatten må ej en delägare utan de flesta öfrigas samtycke upplåta fiskerätt åt någon, som icke är delägare.» Och vidare heter det uti § 11: »Varder jord åt någon till bruk upplåten, nyttje brukaren, där ej annorledes aftalas, det fiske, som till jorden hörer.»

Då de allra flesta af vårt lands fiskevatten äro oskiftade — man har beräknat dem till minst 95 % —, äro dessa stadganden af allra största betydelse för fisket. De kunna emellertid ej anses vara tillfredsställande för fiskets bestånd. Hvarje delägare får fiska hvar helst han vill på det gemensamma området, och om en delägare tager fisk utöfver hvad honom rätteligen tillkommer, är det icke möjligt att bevisa, att så sker, ty fisketillgången i vattnet lär icke ens tillnärmelsevis kunna bestämmas, och således kunna ej heller de olika delägarnes rättigheter afvägas. Detta förhållande står så klart för hvar och en, att det aldrig torde hafva inträffat, att någon genom att instämna saken till domstol sökt att på grund af detta lagrum vinna rättelse. Stadgandet därom, att en delägare icke äger rätt att utan de flesta öfrigas samtycke upplåta fiske till den, som icke är delägare, neutraliseras helt och hållet af hvad som står i näst följande paragraf, att brukare af jord har rätt att nyttja det fiske, som till jorden hörer. Det finnes nämligen intet hinder att utarrendera hur små jordlotter som helst och sålunda låta nära nog hvem som helst få fiska i vattnet. Det kan bedrifvas ett mycket intensivt fiske af den, som icke har mera än några kvadratalnar jord åt sig upplåten.

Under sådana förhållanden är det ju gifvet, att den enskilde fiskerättsägaren icke kan uträtta något för fiskets förkofran. Om han söker rationellt vårda sitt fiske, så blifva alla hans ansträngningar vanmäktiga gentemot de öfrigas förödande fiskesätt. Följden blir, att hvar och en söker tillgodogöra sig så mycket han kan för tillfället, utan tanke på framtiden. Fisket antager karaktär utaf roffiske, och fisketillgången minskas alltjämt, tills den slutligen sjunker ned till en ren obetydlighet. Detta är just hvad som inträffat på de flesta håll i vårt land, i det att fiskena icke lämna någon afsevärdare inkomst, fastän de, rätt skötta, skulle kunna vara en betydande inkomstkälla.

I utlandet har man sökt att förekomma sådana missförhållanden genom lagstadgade fiskeriföreningar. I vissa tyska länder t. ex. får icke den enskilde delägaren själf utöfva sitt fiske, utan

delägarne måste sluta sig tillsammans i bolag eller s. k. »Genossens-
 chafften», hvilkas uppgift är att på en gång söka åstadkomma den
 högsta möjliga afkastning och sörja för fiskets bevarande samt
 att idka fiske antingen genom en af delägarne i bolaget antagen
 arrendator eller en af bolaget antagen föreståndare för fisket. Det
 är ju alldeles onekligt, att detta innebär ett tvång och en in-
 skränkning uti den fria förfoganderätten öfver fiskevattnet. Den
 närmast föregående talaren har också ur denna synpunkt uttalat
 sig emot motionen. Den uppfattningen har sin rot i den gamla
 romerska rätten och är hyllad af många, men efter en mera mo-
 dern rättsåskådning måste en jordägare finna sig i inskränkningar
 utaf hänsyn till det allmänna bästa. Säkert är, att om man håller
 strängt på den förstnämnda grundsatsen, finnes icke något väsent-
 ligt att göra för vårt insjöfiske. Det är endast, om man utgår
 från det senare åskådningssättet, som man kan uträtta något för
 fiskets bästa. Den utväg, som utaf den föregående talaren har
 påpekats, att man kunde bilda frivilliga fiskeriföreningar, tror jag
 icke är så mycket att sätta sin förhoppning till, ty alltid finnes
 det en eller flera delägare, som utaf oförstånd eller af illojala
 skäl icke biträda de öfriga, och då förfaller hela saken. Skall
 något kunna göras, så måste det vara genom att i en eller annan
 form få tvångsföreningar till stånd.

*Ifrågasatta
 bestämmelser
 rörande obli-
 gatoriska
 fiskeri-
 föreningar.*

(Forts.)

Utaf de skäl, som jag här har angifvit, skulle jag därför
 anse det vara mycket lyckligt, ja, till och med nödvändigt för
 vårt insjöfiske, att en sådan omarbetning af gällande lag om fiske
 skedde, att under någon form föreningar af fiskerättsägare i ge-
 mensamma fiskevatten ägde rätt att reglera fisket inom desamma.

Det är, som jag nämnde, icke min afsikt att framställa något
 yrkande, utan endast att göra tydligt, att det måste vidtagas åtgärder
 i den angifna riktningen, såvida vi vilja behålla och för-
 bättra den inkomställa, som kallas vårt insjöfiske.

Grefve Hamilton: Jag delar fullkomligt motionärernas åsikt,
 att åtgärder böra vidtagas för upphjälpande af fiskerinäringen, i
 synnerhet i hvad den afser insjöfisket. Jag delar också deras upp-
 fattning om att man bäst gör detta genom upplysningar och spridande
 om kändedom om fördelarna af dylika åtgärder. Hvad åstadkommande
 af tvångssammanslutningar mellan delägare i fiskevatten beträffar,
 kan man vara med därom, då det gäller oskiftade fiskevatten,
 men det finnes en hel del fiskevatten, som redan äro skiftade och
 där hvar och en har sina gränser. Därvidlag synes det mig, att en
 tvångssammanslutning är ett alltför starkt ingrepp i äganderätten.

Jag tänker mig t. ex., att jag är ägare till en tredjedel af ett
 fiskevatten och att jag har både nytta och glädje af fisket. Då
 komma de andra delägarne i fiskevattnet öfverens att bilda en
 fiskeriförening, och de skulle då kunna tvinga mig in i föreningen.
 Jag får ej, äfven om jag skött fisket väl, fortsätta med att fiska
 på egen hand. Man säger visserligen till försvar härför, att då

*Ifrågasatta
bestämmelser
rörande
obligatoriska
fiskeri-
föreningar.
(Forts.)*

föreningen disponerar hela vattenområdet, så kan den sköta fisket bättre, än den enskilde kunnat göra det inom sina utstakade gränser. Jag tycker dock, att det är att gå för långt.

Jag vet, att det här icke gäller att få till stånd någon effektiv åtgärd från Riksdagens sida, ty det går icke att nu genomdrifva ett skrivelseförslag. Det gäller blott en opinionsyttring, men äfven då tror jag, att man på förhand bör säga ifrån, att ett så djupt ingrepp i äganderätten, som motionärerna föreslagit, icke bör äga rum, då det är fråga om skiftade fiskevatten.

Grefve von Rosen: Jag ber endast att få göra ett inkast mot hvad som nyss yttrades af den föregående talaren. Jag tror icke, att, om man vill bevara fisket, man kan dela hans åsikt, att det icke skulle få finnas någon tvångssammanslutning mellan delägarne i sjöar, som redan äro skiftade. Det är ju alldeles klart, att äfven om man skiftat ett fiskevatten, så går fisken icke jämnt öfver hela sjön. Det finnes många delar af sjön, där fisken har sina lekplatser, där den har, så att säga, sina uppfostringsplatser. Om nu en delägare, som har den delen af sjön, får efter behag taga bort lekfisk och yngel, så skadas fisket i sin helhet lika mycket, som om någonsin sjön varit oskiftad. Därför får jag för min del uttala den öfvertygelsen, att det bör vara tvångssammanslutning mellan delägarne i fiskevattnet, vare sig sjön är skiftad eller icke.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

*Ifrågasatt
utsträckning
af det straff-
rättsliga
djurskyddet.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 17 och 20 innevarande februari bordlagda utlåtande, n:o 10, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 18 kap. 16 § strafflagen.

I anledning af berörda inom Andra kammaren under n:o 73 af herr *J. Nydal* väckta motion hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att Riksdagen, med bifall till förevarande motion, ville för sin del antaga följande ändrade lydelse af 18 kap. 16 § strafflagen:

Visar någon i behandling af djur uppenbar grymhet; straffes med böter. Äro omständigheterna synnerligen försvärande; må till fängelse i högst sex månader dömas.

Herr Lindgren: Den motion, som nu föreligger, är en gångare sedan flera år tillbaka. Motionären påpekar det själf, och motionen går, som herrarne märkt, ut på ingenting annat än att i ifrågavarande § i strafflagen utbyta orden »egna eller andras kreatur» mot ordet »djur». Med fullkomligt samma kläm som nu var motionen före vid senaste lagtima riksdag. Den antogs i

Andra Kammaren, men efter en ganska genomgående diskussion afslogs den i Första Kammaren med 58 röster mot 33.

Motionären säger, att Första Kammaren »synes hafva befarat, att den föreslagna lagändringen möjligen kunde lägga hinder i vägen för fri vetenskaplig forskning samt leda till trakasserier mot jägare och fiskare», och har därför många gånger afslagit den. Såsom motiv för förnyandet af motionen anför han, att det »visat sig vara en bland vårt lands talrika organiserade djurskyddsvänner allmän och liffig önskan, att den anmärkta bristen på konsekvens och humanitet snarast möjligt måtte aflägsnas ur vår lagstiftning».

Ifrågasatt utsträckning af det straffrättsliga djurskyddet.
(Forts.)

Hela motivet för återeringen är sålunda, att man skulle tillmötesgå en liffig och allmän önskan hos djurskyddsvännerna. Huruvida desse öfver hufvud taget skulle blifva tillfredsställda, om den föreslagna förordningen nu gjordes, betviflar jag för min del och anser icke, att en sådan önskan kan vara motiv nog för Riksdagen att ändra lag. Om vi se till hvad lagutskottet anført, så möter oss följande uttalande:

»Då stadgandet om straff för djurplågeri återfinnes i ett kapitel, som handlar om sedlighetsbrott, framgår däraf, att lagen bestraffar djurplågeri ur synpunkten af något moraliskt ondt, något vår sedlighetskänsla sårande, och en utsträckning af djurskyddet i nu föreslagen riktning blir således en fråga om räckvidden af berörda moraliska princip.»

Detta är hela motiveringen, hvarför utskottet velat utsträcka det föreslagna skyddet från »egna och andras kreatur» till »djur i allmänhet».

Jag vill inom parentes anmärka, att »djur i allmänhet» existera icke, ty dessa uttryck betyda begreppet djur.

Beträffande utöfvandet af jakt, fiske och fri vetenskaplig forskning, så säger utskottet, att om man förändrar uttrycket »egna och andras kreatur» till »djur», har man icke åstadkommit någon inskränkning däri utöfver hvad som nu gäller; endast antalet förbrytelser mot lagen skulle antagligen ökas.

Om uttrycket »uppenbar grymhet» säger utskottet, att det icke kan vara tvifvel om hvad därmed menas, ty man må erinra sig, att uttrycket »uppenbar grymhet», som här användts för att beteckna det straffbara förfarandet, icke är nytt, utan att rörande dess betydelse under en längre tids tillämpning bör hafva bildat sig en stadgad allmän uppfattning, som icke lämnar domaren utan ledning vid den honom i förekommande fall åliggande pröfningen.

Det synes mig nödvändigt, att, om en lagparagraf skall ändras, den formuleras så, att den tydligt och riktigt uttrycker hvad man afser, att den skall innehålla. Attributet »uppenbar» tillägges här en betydelse, som det icke äger i vanligt språkbruk och icke heller på andra ställen i strafflagen. — Jag erinrar om uttrycket »stånda uppenbar kyrkoplikt». — Det kan sålunda icke vara riktigt.

Ifrågasatt ut-
sträckning af
det straffrätts-
liga djur-
skyddet.
(Forts.)

Fastän frågan i följande i Första Kammaren med afsevärdt röstetal, finnes i utskottets betänkande reservation af endast en ledamot, nämligen ordföranden, som framhållit, att på angifna skäl ingenting i *realiteten* skulle uppnås genom den föreslagna ändringen. Jag delar denna uppfattning.

Hur kan det vara möjligt att utöfva uppenbar grymhet mot djur, som icke äro ens egna eller andras? Hvar skall man få fatt på dem? Jag kan icke begå en grymhet, utan att djuret är under mitt våld, och så snart det är i den ställningen, måste det vara mitt djur eller någon annans djur. Detta gäller åtminstone i fråga om de högre djuren. Skall man anse lagändringen gälla äfven i fråga om lägre djur, som äro så talrika, att de förekomma öfverallt och besvära människor, t. ex. flugor? Men det kan väl icke vara lagens mening, att, om jag fångar flugor på limmadt papper, jag därför skulle straffas. Lagändringen skulle emellertid möjligen kunna leda till att jag blef åtalad af någon, som ville besvära mig. Domstolen finner kanske sedermera det icke vara fog för åtalet, men jag får icke ersättning. Jag kan blifva trakasserad i det oändliga. Jag tror icke, att det är förnuftigt att göra en likartad lagstiftning beträffande alla slag af djur. Man kan väl icke beteckna ett förfaringssätt mot flugor lika med samma förfarande mot högre djur. Det hade sålunda varit skäl, om motionären velat utsträcka skyddet endast till ryggradsdjur eller varmblodiga djur.

Jag tror mig sålunda hafva visat, att hvarken utskottet eller motionären framdragit något bjudande skäl för en lagförändring. Jag kan därför icke anse, att det är på sin plats, att kammaren går ifrån sin flera gånger uttalade ståndpunkt och bifaller en motion, som den så många gånger har afslagit.

Själftva stridspunkten har utskottet mycket riktigt pekat på, då det säger, att de först framställda motionerna, som rörde djurskyddet, hade annan form.

I den föreliggande motionen synes den icke, och jag skall icke ingå på densamma. På grund af det anförda yrkar jag afslag på motionen och utskottets betänkande.

Herr Lilliesköld: Jag har begärt ordet för att i korthet bemöta den vid utlåtandet fogade reservationen.

Såsom herrarna af densamma finna, är reservanten ense med utskottet därom, »att all medveten grymhet mot djur, som bär vittne om råhet i sinnet och brist på känsla för lefvande varelsers lidande, är klandervärd och bör motarbetas», men den ärade reservanten anser, att detta bör ske »i främsta rummet på öfvertygelsens väg genom ett kraftigt upplysnings- och uppfostringsarbete» och däremot icke genom den ifrågasatta lagändringen, hvilken enligt hans förmenande är både obehöflig och olämplig.

Därest den ärade reservanten skulle med uttrycket »i främsta rummet» vilja göra gällande, att man icke skulle anlita någon annan väg för att söka motarbeta dessa råa yttringar af grymhet

mot vilda djur, som man genom lagändringen vill få bestraffade, utan endast sätta sin lit till upplysning och uppfostran, då kan jag icke annat än beklaga de stackars djuren. Ty i en fråga sådan som denna, där det gäller att omgestalta ett helt folks åskådningssätt, torde den tid icke kunna öfverskådas, inom hvilken man har att emotse frukterna af ett dylikt upplysningsarbete. Jag vill visserligen ingalunda förneka uppfostrings- och upplysningsarbetets stora betydelse, icke minst på detta område, men jag föreställer mig, att dess betydelse hufvudsakligen kommer att visa sig däri, att den allmänna uppfattningen påverkas till förmån för en mildare och mera hänsynsfull behandling af djuren i allmänhet. Och därmed är visserligen mycket vunnet, men däremot betviflar jag, att man enbart genom uppfostran, utan att denna stödjdes af lagstiftningen, kan inverka på dem, hvilka man enligt mitt förmenande i främsta rummet vill komma åt med denna lagändring, nämligen dessa råa naturer, som sakna all medkänsla för andra varelsers lidande och måhända mången gång plåga blott för nöjet att se offrets lidanden. Det är för dessa, som denna lagbestämmelse ovillkorligen behöfves, och detta så mycket mera, som dessa personer, om dylik bestämmelse icke finnes, kunna bibringas den uppfattningen, att deras handlingssätt är fullt berättigadt.

Emellertid — för att återgå till reservationen — finner den ärade reservanten lagändringen obehöflig. Och hvarför? Jo därför, säger han, att grymhet mot djur, då den förekommer, i de flesta fall är riktad mot husdjuren och endast i undantagsfall mot de vilda djuren. Jag skulle vilja gifva den ärade reservanten rätt härutinnan, om man finge anse den uppfattning riktig, som gjorde sig gällande hos 1898 och 1902 års lagutskott, hvilka såsom stöd för sina då afgifna afstyrkande utlåtanden i ämnet åberopade enahanda skäl, den uppfattningen nämligen, att begreppet »egna och andras kreatur» skulle i afsevärd mån äfven omfatta de s. k. vilda djuren. Utskottet gjorde nämligen då gällande, att om en person fångar ett vildt eller sätter sig i besittning af ett herrelöst djur, skulle han i och med fångandet eller besittningstagandet vara att betrakta som djurets ägare och således kunna straffas för grymhet, som omedelbart därefter föröfvades mot djuret. Denna uppfattning gendrefs på sin tid på ett öfvertygande sätt, och jag föreställer mig, att den svårligen kan vidhållas. Men oafsedt detta, icke bör väl den omständigheten, att grymhet mot de vilda djuren mera sällan förekommer, utgöra något rimligt eller giltigt skäl för att den skulle få strafflöst äga rum? Om vi genomgåna vår gällande strafflag, skola vi där finna upptagna åtskilliga förbrytelser, hvilka ytterst sällan förekomma, men därför har jag icke hört någon uttala sin förvåning eller sitt ogillande öfver att straffbestämmelser för dessa brott finnas. För mig står det fast, att grymhet mot vilda djur är likaväl straffvärd som grymhet mot husdjur. Och det är upprörande, att sådana fall af omänsklig grymhet, hvarpå vid föregående tillfällen i denna kammare gifvits så talande exempel, kunna få förekomma, utan att lagstiftningen in-

Ifrågasatt utsträckning af det straffrättsliga djurskyddet.
(Forts.)

Ifrågasatt utsträckning af det straffrättsliga djurskyddet.
(Forts.)

skriker däremot. Trots detta anser emellertid reservanten obehöfligt att vidtaga någon lagändring i detta afseende, och icke nog därmed, han anser en sådan äfven olämplig. Den skulle nämligen enligt hans uppfattning vålla trakasserier för utöfvare af jakt, fiske eller annan djurfångst. Med afseende härpå tillåter jag mig citera hvad lagutskottet anför: »Det torde då till en början vara visst, att den, som med användande af de för sin ort vanliga fångstsätt utöfvar jakt eller fiske, därvid icke gör sig skyldig till straffbart djurplågeri. Ej mera här, än när det är fråga om husdjuren, lär lagen vinna tillämpning i andra fall, än där någon enligt den allmänna meningen i orten uppenbart öfverskrider måttet af hvad man där i allmänhet tillåter sig mot djuren.» Visserligen har i denna kammare förut framhållits, att vid fiske och jakt förfaringsättet mången gång är sådant, att om denna lagändring kommer till stånd, detsamma skulle kunna anses såsom straffbar grymhet. Man har därvidlag särskildt velat erinra om den grymhet, som ådagalägges vid fångst med snaror, giller eller saxar äfvensom vid fiske med krok, där som bete användes lefvande fisk. Men, mina herrar, vi må icke glömma, att dessa fångstsätt äro medgifna i gällande lag och sedan gammalt förekommit å skilda orter, och så länge dessa utöfvas på brukligt sätt och man icke öfverskrider hvad den i orten gällande meningen anser vara tillåtet, lär man icke vara hemfallen under straff.

För öfrigt tror jag, att man kan med fullaste tillit öfverlåta åt domstolarna att i hvarje särskildt fall pröfva, om och i hvilken utsträckning ådömande af straff påkallas och gillas af det allmänna föreställningssättet. Och skulle mot förmodan någon domare vid tolkningen af uttrycket »uppenbar grymhet» endast fästa sig vid dess ordalydelse och icke taga hänsyn till det allmänna föreställningssättet, då skulle jag vilja erinra den domaren om den domarregel, som bjuder: »domaren akte i all lag, hvad hans uppsåt var som lagen gjorde, annars varder hon missbrukad och vändes till ett annat sinne, än hans mening var som lagen gjorde.»

Herr grefve och talman! Förutom hvad jag nu haft äran anföra, tillåter jag mig bringa i erinran, att i flertalet andra europeiska stater redan finnes lagstiftning af den innebörd, som man här begär, och i vissa fall än mera vidtgående. Jag erinrar dessutom äfven därom, att alla de sympatiuttalanden för lagändringen, hvilka afgifvits icke blott från djurskyddsföreningar, utan ock från många tusen enskilda personer, måste anses som ett bevis på att en afsevärd del af vår folk kräfver utsträckning af djurskyddet, och då därtill kommer, att vår medkammare, hvilken enligt mitt förmenande representerar den del af vårt folk, som närmast beröres af denna lagändring, gång efter annan enhälligt antagit densamma och med visshet kommer att göra det äfven i dag, vågar jag hemställa, om icke tiden är inne för denna kammare att nu uppgifva vidare motstånd.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nyström, Carl: För min del har jag här i första rummet ett ögonmärke, nämligen att se till, att icke den forskning, som bland sina hjälpmedel tyvärr behöfver försök på lefvande djur, på något sätt inskränkes. Det lär icke mycket hjälpa, att lagutskottet i ganska värtaliga ordalag gifvit uttryck åt sin mening, att vetenskapsmännen kunna ändå lugnt arbeta på sina laboratorier, så mycket de vilja; detta kan nog utskottet säga, men det vet icke, hvad makt en agitation så våldsamt som den på detta område pågående till sist kan ernå. Jag fruktar, att den kan blifva så stark, att den icke blott försvårar dessa vetenskapliga arbeten, hvilkas förnuftiga innebörd i allt fall icke kan betviflas, utan går vida längre. Det är just detta, som man här bör akta sig för, och man bör icke alltför mycket prisa sådana opinionsströmningar som dem, åt hvilka den siste talaren ville tillerkänna en afgörande roll vid våra beslut. Det är nog godt och väl med dylika opinioner och med talet om att »en fråga så länge stått på dagordningen, att den måste lösas», men detta innebär ju endast det, att »om ni källa tillräckligt, det må vara dumt eller icke, så skola ni få er vilja fram». Ett dylikt resonemang kan jag icke tillerkänna någon inverkan på vår lagstiftning.

Ifrågasatt utsträckning af det straffrättsliga djurskyddet.
(Forts.)

Emellertid — för att återkomma till frågan om de vetenskapliga arbetena med lefvande djur — torde herrarna veta, att vikten af dessa arbeten snarare är större nu än förr och att de äga en vidtgående betydelse på de fysiologiska, patologiska och terapeutiska områdena och sålunda till och med inverka på frågan om människolifvets förlängning och andra läkarkonstens stora spörsmål. Det tillhör därför lagstiftarne att ordna så, att dessa arbeten så mycket som möjligt säkerställas.

Lagutskottets motivering är ju mycket välvillig vis à vis dessa arbeten, men om man frågar: Komma månne våra domare att döma efter motiven eller efter lagtexten? — så blir svaret gifvetvis: Jo, efter lagtexten, i synnerhet efter några år, då minnet af motiven fördunstat, men lagtexten står kvar. Det är därför mycket viktigt att få själfva lagbudet sådant, att det ej hämmar den vetenskapliga forskningen, och jag ber herrarna ännu en gång ihågkomma den oerhördt starka agitation, som äger rum på detta område. Det gäller att ha lagen så formulerad, att man kan stå emot denna agitation.

För min del ber jag således att få afgifva min röst för reservationen.

Herr Uppström: Den förste talaren vände sig i sina anmärkningar mot utskottets förslag icke mot hvad utskottet skrivit, utan mot hvad som sedan 40 eller 50 år tillbaka är i lag stadgad. Så länge vår strafflag existerat, har uttrycket »uppenbar grymhet» funnits där. I detta gör utskottet icke någon ändring och kan icke göra det, ty därom har icke blifvit motionerad, utan utskottet har endast biträdt ett förslag, enligt hvilket orden »egna eller andras kreatur» skulle utbytas mot ordet »djur».

Ifrågasatt utsträckning af det straffrättsliga djurskyddet. (Forts.) Det är hela ändringen, i öfrigt är den nu ifrågavarande lagparagrafen lämnad alldeles sådan, som den varit förut. Den uppfattning, som hittills rådt angående uttrycket »uppenbar grymhet» och hvilken icke torde vara tvifvelaktig, kommer således fortfarande att gälla.

Bland de skäl, som nu ånyo anförts mot denna lagändring, är äfven det, att man därigenom skulle inskränka den vetenskapliga forskningen. Så är emellertid icke förhållandet, och detta framgår enligt mitt förmenande alldeles tydligt af utskottets betänkande.

Utan att vidare orda i frågan tillåter jag mig därför hemställa om bifall till utskottets förslag.

Herr Sjöcrona: I den af mig afgifna reservationen har jag uttryckligen förklarat mig instämma med utskottet däri, att »all medveten grymhet mot djur, som bär vittne om råhet i sinnet och brist på känsla för lefvande varelsers lidande, är klandervärd och bör motarbetas». Men jag har därjämte tillagt, att detta motarbetande i främsta rummet bör ske genom ett kraftigt upplysnings- och uppfostringsarbete. Jag vågar hemställa till den andre talaren i ordningen, om det icke är just genom ett sådant arbete, som man skall söka omgestalta ett folks åskådningssätt. Därvidlag lärer man väl icke vinna mycket genom straffbestämmelser, som kanske sällan eller aldrig komma till tillämpning.

Jag hyser den uppfattningen i denna liksom i alla andra lagfrågor, att man icke bör ändra lagen, om det icke är af verkligt behof påkalladt. Då det så ytterligt sällan kan förekomma någon verklig straffbar grymhet mot de vilda djuren eller dem, som ej äro att hänföra till egna eller andras kreatur, och då, därest sådant någon gång skulle inträffa, det säkerligen kommer att möta mycket stor svårighet att åstadkomma erforderlig bevisning, har jag föreställt mig, att denna lagändring skulle blifva till föga eller intet gagn för det syfte, som man med detta djurskydd vill vinna.

Jag anser därjämte denna lagändring vara olämplig, därför att den kan föranleda många mer eller mindre obefogade angifvelser om grymhet mot vilda djur, och detta kan man befara just i våra dagar på grund af verksamheten inom djurskyddsföreningarna, hvilkas ädla syftemål jag på det högsta gillar, men hvilkas ledamöter — i likhet med ledamöterna i många andra föreningar — understundom göra sig skyldiga till vissa öfverdrifter. Om man nu ändrar lagen på sätt här ifrågasatts, finna dessa djurskyddsföreningar sig uppmuntrade och komma kanske att söka sak med jägare, fiskare och andra, hvarigenom dessa hindras att utan förfång fortsätta sitt yrke. Och dylika angifvelser måste ju allmänna åklagaren känna sig skyldig att upptaga, då brottet lyder under allmänt åtal.

Det är på dessa grunder, som jag anser, att motionen icke bör till någon åtgärd föranleda. Jag har emellertid tydligt till-

kännagifvit, att jag finner den lagstiftning, som utskottet här föreslagit, innebära en riktig tanke, och skulle Första Kammaren icke längre hysa de betänkligheter mot denna lagändring, som vid förra riksdagen med så stor kraft här uttalades, utan nu bifalla utskottets förevarande hemställan, så icke blir jag mycket ledsen fördenskull; men jag anser mig dock skyldig att yrka bifall till reservationen, och hemställer således, att motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Ifrågasatt utsträckning af det straffrättsliga djurskyddet.

(Forts.)

Herr Berg, Gustaf Axel: Jag ber att få rikta en tack-sägelse till utskottets ordförande, som här gjorde det erkännandet, att den föreslagna lagändringen innebär uttrycket för en riktig tanke. Jag förstår icke, att vi behöfva veta mera. Är det nu en riktig tanke, hvarför skola vi då icke tillämpa den? Finnes det någon anledning att icke göra det, helst som giltig anmärkning icke blifvit riktad mot *formen*? Jo, säger ordföranden i lagutskottet, jägare och fiskare kunna blifva utsatta för trakasserier. Men för sådana kan ju hvilken som helst blifva utsatt, och icke får väl detta förhållande inverka på lagstiftningen? Då frågor af detta slag dragas inför domstol, finnes det väl förnuftiga domare, som döma på förnuftigt sätt, och därför tror jag, att en dylik fruktan icke behöfver föranleda någon tvekan eller betänklighet härvidlag.

Jag har till min förvåning hört äfven i dag framföras erinringar om den fria forskningens rättigheter. Förvåningen kommer sig däraf, att det förut blifvit så tydligt och klart ådaga-lagdt, att den föreslagna lagändringen icke gör något ingrepp på den rätt till fri forskning, som man för närvarande kan äga gentemot de djur, hvarom här är fråga. Husdjuren äro ju redan nu genom lagen skyddade för uppenbar grymhet, men det oaktadt använder ju den fria forskningen dem. Likställer man nu med husdjuren andra djur, så har man ju alltid mot dessa andra djur samma rättigheter, som man kan äga mot husdjuren, och kan man icke vara nöjd därmed? Hvad vill man mer begära?

Man har äfven framhållit svårigheten för domstolarna att kunna i dessa fall bedöma, hvad som menas med »uppenbar grymhet». Jag undrar emellertid, om det kan vara svårare för en domare att bedöma, hvad som är »uppenbar grymhet» än hvad som menas med t. ex. »äfventyrligt spel» — mången anser ju allt spel om penningar eller penningars värde vara äfventyrligt — »missfirmig gärning», »smädligt yttrande», »argt uppsåt», »trängande fara», »berädt eller hastigt mod». Allt detta är begrepp, hvilka domaren måste pröfva; är det då svårare för honom att pröfva, hvad som är »uppenbar grymhet»? Jag tror det icke, och denna mening synes ju delas äfven af de fem eller sex domare, hvilka deltagit i utskottets behandling af denna fråga och af hvilka, såvidt man af betänkandet kan se, ingen haft något att anmärka mot förslaget.

Ifrågasatt ut-
sträckning af
det straffrätts-
liga djur-
skyddet.

(Forts.)

Den hänsyn, man härvidlag velat visa mot våra domare, går alldeles för långt, ty dessa skola nog komma till rätta med denna lag, därom är jag fullt öfvertygad.

Det skulle vara ofantligt mycket att säga i denna fråga, men det har alltid förefallit mig mycket litet tilltalande att yttra mig i detta ämne — och detta därför, att man så ofta sammanblandar hvad som är berättigade och rättvisa kraf med de sentimentala känslöstämningar, som en och annan gång innästlat sig i djurskyddssaken. Här föreligger emellertid icke något sådant, utan här gäller det en enkel rättfärdighetsfråga, om man nämligen icke bör vara skyldig att iakttaga samma »mänskliga» eller rättare barmhertiga förfarande mot det ena slaget af djur som mot det andra.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindgren: En föregående ärad talare sade, att det ovillkorligen var en riktig tanke, att grymhet mot djur skall bestraffas. Ja, det är icke någon, som har sagt annat. All grymhet mot människor eller djur är ju ett osedligt förfarande, som bör bestraffas, därom behöfver man icke tala. Men hvad jag vill säga är, att om man skall göra en ändring i den gamla lagen, bör man väl klart och tydligt skrifva hvad man vill, så att den riktiga tanken motsvaras af en riktig form.

Under diskussionen här förra året framhölls, att man kunde ju exempelvis stadga, att den, som utan tillfyllestgörande förnuftigt ändamål förorsakade djur sådant lidande, så att det med skäl kunde rubriceras som ovedersäglig grymhet, skulle straffas på det eller det sättet. Är det en oupphinnelig konst att skrifva en lagparagraf så, att den träffar just så, som man vill, att den skall träffa?

Hvad angår talet om att det icke vore någon fara för att våra domare skulle missförstå lagens uttryck i detta fall, så har jag aldrig sagt något dylikt. Våra domare sköta sig nog. Men jag har velat ha paragrafen tydligare affattad till skydd för den stora allmänheten, ty det är icke säkert, att denna allmänhet eller ens åklagarne äro så inne i saken, att det icke uppstår trakasserier och obehag. Det är detta jag velat undvika.

För öfrigt är denna sak icke så obetydlig, ty om man också gör endast en liten ändring i en paragraf, kan detta i alla fall gifva anledning till att man börjar tillämpa hela paragrafen på ett annat sätt än förut.

Som sagdt, jag har ansett det vara en fara att gifva en lagbestämmelse en sådan formulering, att onödiga åtal och trakasserier till följd däraf kunna uppstå. Jag vill i stället ha lagen tydlig och klar, så att man säger hvad man vill, men ingenting annat.

Herr Hedenstierna: Såsom herrarne finna af det föreliggande lagutskottsbetänkandet, har jag i år icke deltagit i behand-

lingen af detta ärende, men jag har, då frågan förut förevarit, reserverat mig inom utskottet, och jag skulle äfven nu hafva gjort det, om jag där deltagit i frågans behandling.

Jag har icke af den här förda debatten kunnat finna mig manad att frångå min förut intagna ståndpunkt i frågan. Jag ber särskildt att få fästa uppmärksamheten på det ganska höga straff, som här kan ifrågakomma. Det skulle kunna blifva fängelse i 6 månader. Detta är enligt min uppfattning verkligen så betänktligt, att jag icke kan vara med om att låta den personliga friheten vara beroende af de olika omdömen, som kunna göras gällande i en så riskabelt otydligt affattad lagparagraf som här är fallet. Här skulle domaren döma icke endast efter skrifven lag utan äfven efter lagutskottets motiver, som han icke är skyldig att känna till.

För min del kan jag därför icke vara med om att bifalla utskottets förslag, utan hemställer i likhet med reservanten, att den i ämnet väckta motionen icke måtte till någon åtgärd föranleda.

Herr Uppström: Sökande följa min vana skall jag icke upptaga kammarens tid med många ord.

Det har anmärkts af en talare, att då ändringar skola göras i lagen, det skall skrivas tydligt och klart med bestämdt angifvande af hvad man vill; i förevarande fall var han i själva verket missnöjd med lagutskottet, därför att det icke befattat sig med annat än hvad motionen innehåller, nämligen att uttrycket »egna och andras kreatur» måtte utbytas mot uttrycket »djur». Detta har lagutskottet förordat, och utskottet har icke kunnat inlåta sig på något annat. Hade lagutskottet här insatt de ord, som talaren föreslog, nämligen »utan tillfyllestgörande förnuftigt ändamål», så hade dessa ord i vidsträcktare mån, än hvartill motionen gifver anledning, gått in i lagen sådan den nu lyder, och komma att afse äfven uppenbar grymhet mot »egna och andras kreatur», och lagutskottet hade då gått utöfver sin befogenhet. Med afseende på hvad den siste talaren nämnde om det svåra fängelsestraff för dessa brott, ända till 6 månader, som kan följa, skall jag bedja få erinra, att man kan slippa från äfven med fem kronors böter.

Sedan öfverläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner, först på bifall till hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på afslag därå, och förklarade sig anse den senare propositionen vara med öfvervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i sitt utlåtande n:o 10, röstar

Ifrågasatt utsträckning af det straffrättsliga djurskyddet.
(Forts.)

Ifrågasatt ut-
sträckning af
det straffrätts-
liga djur-
skyddet.

(Forts.)

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, afslås utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hafva utfallit sålunda:

Ja — 37;

Nej — 64.

Om rätt att
fullfölja talan
mot kyrkoråds
och skolråds
beslut.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 17 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande n:o 11, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förslag till bestämmelser om rätt att fullfölja talan mot kyrkoråds och skolråds beslut.

Med föranledande af en inom Andra kammaren af herrar *J. Andersson* i Öhrstorp och *N. Nilsson* i Skärhus väckt motion, n:o 21, hvilken hänvisats till behandling af lagutskottet, hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att Riksdagen, med bifall till förevarande motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till erforderliga bestämmelser om rätt att fullfölja talan mot kyrkoråds och skolråds beslut.

Herr Sörensson: Ehuru tiden är långt framskriden, skall jag dock be att få yttra några ord i denna fråga.

Det gäller först och främst själfva motionen, som är en gångare från förra året. Det synes mig, att den hade bort omfattas äfven öfverklagande af kommunalnämnds beslut. Detta hade varit så mycket lämpligare, som därvid rätt viktiga ekonomiska intressen kunna stå på spel, i synnerhet då kommunalnämnden, såsom ofta är fallet på landet, fungerar såsom fattigvårdsstyrelse. Nu säger man: lagutskottet kunde icke taga hänsyn därtill, därför att motion icke väckts i ärendet. Det är nog riktigt, men det hade funnits en utväg. En af motionärerna här hade för några år sedan — 1900 — motionerat om att det skulle utses kassaförvaltare i kyrkoråd och skolråd, men icke i kommunalnämnd; då löstes frågan på det sättet, att man väckte motion om att detta förslag skulle afse äfven kommunalnämnd. Dessa tre underordnade förvaltningsmyndigheter äro ungefär likställda.

Hvad själfva det slut beträffar, till hvilket lagutskottet kommit, kan man vara något tveksam, huruvida det är sär-

skildt lämpligt att medgifva rätt att kunna öfverklaga kyrkoråds och skolråds beslut. Hvad skolråds beslut beträffar är enligt gällande folkskolestadga rättighet att öfverklaga dem i många fall medgifven och särskildt i de viktigaste fallen, såsom då det gäller lärarens till- och afsättande o. s. v. Men det skulle utan tvifvel stöta på många stora svårigheter, om rättigheten att öfverklaga skolråds beslut utsträcktes för långt. Jag tänker mig t. ex. den möjligheten, att skolrådet medgifvit, att det får hållas en s. k. arbetsauktion i skolan. Genast är någon emot detta och klagar öfver det. Då kan det icke tillåtas, ehuru det är en stor del af församlingens medlemmar som begärt en sådan tillåtelse. Och hvad kyrkorådet beträffar, är det verkligen så obetydligt som kan vinnas genom att öfverklaga dess beslut, ty det är i så få fall, som kyrkorådet har rätt att besluta.

Om rätt att fullfölja talan mot kyrkoråds och skolråds beslut.

(Forts.)

Man har pekat på dessa förbud för personer att uppträda med andliga föredrags hållande, men, mina herrar, det tror jag icke, att man behöfver tänka så synnerligen mycket på. Här i Stockholm annonseras föredrag af mormonpredikanter, men såvidt jag vet vidtagas icke några åtgärder eller anses ens kunna vidtagas mot dem. Den paragraf, som medgifver rättighet att förbjuda dem uppträda, hvilkas föredrag kunna anses leda till kyrklig söndring, är icke mycket att sätta värde på.

Men så kommer jag till den fråga, som kanske är den viktigaste, angående varning af personer inför kyrkorådet. Det fall, som nu oftast inträffar, är varning af äkta makar för oenighet i äktenskapet, och det är redan så tunga former, under hvilka vi arbeta, att jag tycker, att man bör icke göra dem svårare. Huru går det till? Det går till på det sättet, att en t. ex. hustru kommer till mig och säger: min man super så förskräckligt, och så slår han mig, när han är drucken; vill Ni varna honom? Så varnar jag honom enskildt. Det kan vara förenadt med åtskilliga svårigheter, jag kan blifva nödsakad att resa till honom för att verkställa varningen. Efter någon tid kommer hustrun tillbaka och säger: han super lika mycket och slår mig ändå. Så kallar jag dem inför kyrkorådet. Först och främst skall jag då sammankalla kyrkorådet för att besluta, att de skola varnas. Så kallas de. Hon kommer, han icke. När han så icke kommer, fälles han till en krona böter och kallas om igen. Två gånger har nu kyrkorådet sammanträtt. Han kallas ånyo och kommer icke. Då fälles han till fem kronor böter. Så får kyrkorådet sammanträda för fjärde gången. Han kommer icke då heller, men då omsider öfverklagar han kyrkorådets beslut, och så går det i oändlighet. Kanske beslutet blir upphäft på någon formell grund, och så får man börja om igen. Men äfven om så icke sker, har man fått sammankalla kyrkorådet fem à sex gånger, och de äro icke så synnerligen glada öfver att på detta sätt oupphörligen sammanträda.

Jag vill med detta blott säga, att man bör vara mycket försiktig i afseende på de fall, då kyrkoråds och skolråds beslut få öfverklagas, ty får det ske i alla fall, har man fullkomligt suspen-

*Om rätt att
fullfölja talan
mot kyrkoråds
och skolråds
beslut.
(Forts.)*

derat dessa myndigheters verksamhet, och skall klagotiden sättas till 30 dagar, är det knappt möjligt att utföra något beslut, därest man icke kan vara fullkomligt säker på att icke klagomål skall ske. Jag är således mycket tveksam om lämpligheten af den föreslagna åtgärden, men jag vill icke sätta mig däremot. Jag har intet yrkande att göra, men jag vill framhålla, att först och främst böra de mål mycket inskränkas, som kunna öfverklagas, och klagotiden bör sättas så kort som möjligt.

Efter härmed slutad öfverläggning biföll kammaren hvad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

*Ifrågasatta
åtgärder för
afskaffande af
världsliga kungörelser
uppläsande i
kyrkorna m. m.*

Föredrogs ånyo lagutskottets den 17 och 20 innevarande månad bordlagda utlåtande, n:o 12, i anledning af väckt motion om vidtagande af åtgärder för afskaffande af världsliga kungörelser uppläsande i kyrkorna m. m.

Lagutskottet hade till förberedande behandlig förehaft en af herr *Petersson, Lorentz*, inom Första Kammaren väckt motion, n:o 8, hvori föreslagits, att Riksdagen måtte till Kungl. Maj:t ingå med anhållan om åtgärders vidtagande för afskaffande af världsliga kungörelser uppläsande i kyrkorna och införande af ny, tidsenlig ordning för offentliggörande af allmänna författningar m. m.

Utskottet hade på angifna grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Herr *Petersson, Lorentz*: Såsom framgår af föreliggande betänkande, har lagutskottet ingenting haft att invända mot den sak, som motionen afsett att befrämja, men det har ansett, att det icke vore »nödigt eller ändamålsenligt» att, då Riksdagen förlidet år ingått till Kungl. Maj:t med anhållan om åtgärder för ytterligare inskränkning af kungörelseläsandet i kyrkorna, man nu skulle skriva och anhålla om fullständigt afskaffande af icke kyrkliga kungörelser uppläsande från predikstolen. Nu har jag för min del haft den uppfattningen, att det är stor skillnad mellan inskränkning och afskaffande, och att i hvarje fall saken skulle befrämjas och påskyndas, om Riksdagen i år uttalade sig för en genomgripande förändring. Då emellertid lagutskottet funnit, att Kungl. Maj:t i Riksdagens fjolårsskrifvelse »har tillräcklig anledning att upptaga den i förevarande motion väckta frågan i hela dess vidd», och då flera myndigheter öfver berörda riksdagsskrifvelse afgifvit utlåtanden, som förorda fullständigt afskaffande af världsliga kungörelser uppläsning i kyrkorna, skall jag, under förhoppning att så snarligen måtte ske, icke göra något yrkande.

Öfverläggningen ansågs härmed slutad, hvarefter kammaren biföll hvad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning af lagutskottets den 17 och 20 i denna månad bordlagda utlåtande, n:o 13, i anledning af väckt motion angående skrifvelse till Konungen med begäran om framläggande af förslag till förbättrade garantier för en pålitlig förvaltning af omyndigs medel, biföll kammaren hvad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Herr talmannen yttrade, att han, efter öfverenskommelse med herr talmannen i Andra Kammaren, finge hemställa, att Första Kammaren ville besluta att vid det sammanträde, som komme att hållas lördagen den 24 innevarande februari, utse elektorer och suppleanter för anställande af föreskrifna val af fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret jämte suppleanter för fullmäktige i nämnda bank och kontor.

Denna hemställan bifölls.

Herr vice talmannen erhöll på begäran ordet och yttrade: Jag tillåter mig hemställa, att kammaren måtte besluta, att antalet suppleanter för nyss nämnda valmän måtte komma att utgöra 12.

Härtill lämnade kammaren på gjord proposition sitt bifall.

Anmälades och bordlades statsutskottets utlåtanden:

n:o 27, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående upplåtande af kronojord för framdragande af vissa elektriska ledningar;

n:o 28, i anledning af vissa af Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag för statens järnvägar; och

n:o 29, i anledning af gjorda framställningar angående personalen vid statens järnvägar.

Justerades tre protokollsutdrag för denna dag.

Kammaren åtskildes kl. 3,26 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.
